

I KRONIKA 2021 69

69
2021

KRONIKA

kronika.zzds.si/kronika

IZDAJA ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

<https://zzds.si>

Kronika 2021, letnik 69, številka 1

Odgovorni urednik/ Managing editor:

dr. Miha Preinfalk (Ljubljana)

Tehnična urednica/ Technical editor:

mag. Barbara Šterbenc Svetina (Ljubljana)

Uredniški odbor/ Editorial board:

mag. Sonja Anžič-Kemper (Pforzheim, Nemčija), dr. Aleš Gabrič (Ljubljana),
dr. Stane Granda (Ljubljana), dr. Eva Holz (Ljubljana), dr. Katarina Keber (Ljubljana),
dr. Miha Kosi (Ljubljana), dr. Harald Krahwinkel (Celovec), Irena Lačen Benedičič (Jesenice),
dr. Tomaž Lazar (Ljubljana), dr. Hrvoje Petrić (Zagreb), dr. Vlasta Stavbar (Maribor),
dr. Imre Szilágy (Budimpešta) in dr. Nadja Terčon (Piran)

Za znanstveno korektnost člankov odgovarjajo avtorji.

© Kronika

Redakcija te številke je bila zaključena:

1. februarja 2021

Naslednja številka izide/ Next issue:

junij/ June 2021

Prevodi povzetkov/ Translations of Summaries:

Manca Gašperšič - angleščina (English)

Lektoriranje/ Language Editor:

Rok Janežič

UDK/ UDC:

Breda Pajsar

Uredništvo in uprava/ Address of the editorial board:

Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU / Milko Kos Historical Institute at ZRC SAZU
Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana

Letna naročnina/ Annual subscription:

za posameznike/ Individuals 25,00 EUR

za študente in upokojene/ Students and Pensioners 18,00 EUR

za ustanove/ Institutions 30,00 EUR

Izdajatelj/ Publisher:

Zveza zgodovinskih društev Slovenije

Aškerčeva cesta 2

SI-1000 Ljubljana

Transakcijski račun/ Bank Account:

Zveza zgodovinskih društev Slovenije 02010-0012083935

Sofinancirajo/ Financially supported by:

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije/ Slovenian Research Agency
ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa/ ZRC SAZU, Milko Kos Historical Institute

Računalniški prelom/ Typesetting:

Medit d.o.o.

Tisk/ Printed by:

Fotolito Dolenc d.o.o.

Naklada/ Print run:

320 izvodov/ copies

Revija Kronika je vključena v podatkovno bazo/ Kronika is indexed in:

Scopus; Historical Abstracts, ABC-CLIO; MLA International Bibliography; PubMed; ERIH Plus;
Bibliography of the History of Art.

Na naslovni strani/ Front cover: Heinrich Wettach: Deželni muzej za Kranjsko – Rudolfinum,
okoli 1900, akvarel/ Heinrich Wettach: Carniolan Provincial Museum – Rudolfinum, abt. 1900, watercolour
(NMS GK, inv. št. R-1692)

Na zadnji strani/ Back cover: Risba neuresničenega spomenika Ljubljanskemu kongresu leta 1821/
Drawing of the unrealized monument to the Ljubljana Congress 1821 (SI ZAL LJU 511, t. e. 24, fol. 172)

KAZALO

Razprave

Tanja Gomiršek:	Kmečka skupnost v luči družbeno-socialnih razlik: Šmartno in Imenje v drugi polovici 18. stoletja5
Jernej Kotar:	Ustanovitev Deželnega muzeja v Ljubljani25
Boris Golec:	K podobi Ljubljane po kongresu leta 1821. Stavbe in njihovi lastniki v franciscejskem katastru43
Matic Batič:	»Paradies am Isonzo«. Delovanje Heinricha Moritza Penna (1838–1918) v Gorici.....89
Marija Mojca Peternel:	Baron Markus Jabornegg: (ne)znan koroški obraz.....105
Damjan Hančič:	Vojaška bolnišnica v Kamniku in Mekinjah v času prve svetovne vojne115
Ivan Vogrič:	Anarhistični agitator Franc Vidmar.....131
Vinko Oblak:	Piranski konzorcij za pomorske prevoze Piran (1919–1950)137
Jelka Piškurić:	Ig od leta 1952 do ustanovitve Občine Ljubljana Vič-Rudnik.....155

Gradivo

Kongresni spomenik v Ljubljani (<i>Barbara Žabota</i>)181

Po razstavah

Čast in slava: odlikovanja, medalje, znaki in značke iz zbirk Pokrajinskega muzeja Celje (<i>Damir Žerič</i>).....183

In memoriam

In memoriam Slavica Pavlič 1929–2020 (<i>Branko Šuštar</i>)187
V spomin: prof. dr. Jože Žontar (1932–2020) (<i>Sonja Anžič-Kemper</i>)188

Ocene in poročila

Vinko Skitek: Popis arhivov župnij Dekanije Dravograd-Mežiška dolina (elektronska izdaja)	
Vinko Skitek: Guštanj in Kotlje skozi srednji in zgodnji novi vek (<i>Martin Bele</i>).....	191

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 908(497.451Ig)"1952/1961"

Prejeto: 27. 8. 2020

Jelka Piškurić

dr., znanstvena sodelavka, Študijski center za narodno spravo, Tivolska 42, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: jelka.piskuric@scnr.si
ORCID: 0000-0002-2202-7330

Ig od leta 1952 do ustanovitve Občine Ljubljana Vič-Rudnik^{*}

IZVLEČEK

Prispevek obravnava razvoj vasi Ig med letoma 1952 in 1961. Razmeroma kratko obdobje je prineslo kar nekaj upravnih sprememb, od samostojne občine do vključitve v občino Ljubljana Vič-Rudnik. Najprej so predstavljeni nosilci lokalne oblasti in gospodarski razvoj kraja. Ig se je razvijal počasi, kljub željam po industrializaciji so bili prebivalci še vedno v veliki meri odvisni od kmetijstva. Večje podjetje je bilo Kovinska industrija Ig, obrt in trgovina sta bili slabše razviti. Skromnim finančnim sredstvom je sledil tudi počasen razvoj infrastrukture, največja želja je bila modernizacija vodovoda. Na koncu so opisani še razvoj šolstva in zdravstvene oskrbe ter vsakdanje življenje prebivalcev. Slednje je ostajalo skromno vsaj do sredine petdesetih let, večje spremembe v načinu življenja in standardu so prišle ob prelomu desetletja.

KLJUČNE BESEDE

Ig, 1952–1961, socializem, upravne spremembe, lokalna oblast, gospodarski razvoj, infrastruktura, šolstvo, zdravstvo, vsakdanje življenje

ABSTRACT

IG FROM 1952 TO THE ESTABLISHMENT OF THE MUNICIPALITY OF LJUBLJANA VIČ-RUDNIK

The article discusses the development of the village of Ig between 1952 and 1961. The relatively short period brought about quite a number of administrative changes, from Ig being an independent municipality to its incorporation into the Municipality Ljubljana Vič-Rudnik. The author first presents the holders of local authority and the local economic development. Ig developed slowly, and despite the aspirations to industrialisation, the inhabitants still largely depended on agriculture. The only major enterprise was the metals industry company (Kovinska industrija Ig), whereas crafts and trade were poorly developed. Modest financial funds resulted in the sluggish development of infrastructure and the biggest desire among the local population was to modernise the water main. Lastly, the article also describes the development of education and healthcare, as well as the local everyday life. The latter remained modest until at least the mid-1950s. Major changes in lifestyle and living standard only occurred at the turn of the decade.

KEY WORDS

Ig, 1952–1961, socialism, administrative changes, local government, economic development, infrastructure, education, healthcare, everyday life

^{*} Raziskovalni program št. P6-0380 je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

Uvod

V kratkem obdobju, ki ga obravnava prispevek, je Ig doživel več upravnih sprememb. Veliko število krajevnih ljudskih odborov (KLO) je pomenilo oviro v razvoju, zato so jih ob koncu štiridesetih let 20. stoletja začeli postopoma združevati. Aprila 1952 so bila odpravljena še okrožja. Tako je najnižja upravna enota postala občina, novi nosilec oblasti pa občinski ljudski odbor (ObLO).¹ Občina Ig je nastala iz nekdanjih KLO Ig, Iška vas, Tomišelj, Golo-Škrilje in Želimlje.² Bila je med največjimi občinami okraja Ljubljana okolica,³ merila je 11.230,53 hektarja. V njej je leta 1954 živel 3.372 prebivalcev, 1.612 moških in 1.760 žensk. Kmečko prebivalstvo je predstavljalo več kot 90 odstotkov občine, v ostalih panogah je bilo zaposlenih le 221 delavcev in nameščencev.⁴

Velik del občine je ležal na območju Ljubljanskega barja ter na rodovitnih peščenih naplavinah ob njegovem robu, ostalo pa je bil gričevnat in hribovit predel. Največjo površino so zavzemali gozdovi, in sicer 5.088 hektarjev, sledili so jim travniki s 3.260 hektarji ter njive in vrtovi s 1.849 hektarji. Pašnikov je bilo 410 hektarjev, sadovnjakov 103. Ocenjevali so, da je 176 hektarjev zemlje močvirske in 344 nerodovitne.⁵

Junija 1955 je na področju lokalne samouprave prišlo do novih sprememb, povezanih z uvedbo komunalnega sistema. Komuna je bila po eni strani zamišljena kot skupnost, ki naj bi zadovoljevala ekonomske in druge potrebe prebivalcev, po drugi strani pa naj bi najširši krog ljudi pritegnila k neposrednemu sodelovanju in samoupravljanju.⁶ Občina Ig se je tokrat priključila občini Ljubljana Rudnik, ki se je s tem razširila na podeželje. Obsegala je katastrske

Občina Ig na zemljevidu Okraja Ljubljana okolica (Župančič, *Okraj Ljubljana okolica*, str. 9).

¹ Več o razvoju Iga do leta 1952 gl. Piškurič, Ig v letih 1945–1952, str. 307–321.

² Zakon o razdelitvi Ljudske republike Slovenije na mesta, okraje in občine, *Uradni list LRS*, št. 11/1952, str. 43, 57.

³ Župančič, *Okraj Ljubljana okolica*, str. 25.

⁴ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 1. Za primerjavo: ob ljudskem štetju 31. marca 1953 so v Občini Ig naštel

943 gospodinjstev in skupno 3.419 prebivalcev, od tega 1.629 moških in 1.790 žensk (gl. Župančič, *Okraj Ljubljana okolica*, str. 47).

⁵ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 4–5; *Glasnik* I/6, 22. 10. 1954, str. 22.

⁶ Vilfan, *Ljubljana*, str. 10–11.

občine Karlovško predmestje, Dobravica, Golo, Gra-dišče, Ig, Iška Loka, Iška vas, Lanišče, Pijava Gorica, Rudnik, Tomišelj, Trnovsko predmestje (del), Vino (del), Vrbljene, Zapotok in Želimlje.⁷ Proces združevanja občin, ki je bil povezan tudi s politično željo po odpravi socialnih in razrednih razlik oziroma razlik med mestom in podeželjem, se je v naslednjih letih nadaljeval. Leta 1959 so občini Ljubljana Rudnik priključili del ukinjene občine Borovnica (katastrske občine Brezovica, Jezero, Kamnik in Preserje),⁸ leta 1960 pa del ukinjene občine Lašče (katastrske občine Dvorska vas, Krvava Peč, Lužarji, Osolnik, Selo, Turjak, Ulaka, Velike Lašče).⁹ Spremembe so se končale z združitvijo občin Ljubljana Vič in Rudnik ter ustanovitvijo nove, velike občine Ljubljana Vič-Rudnik februarja 1961.¹⁰

Lokalna oblast in njeno delovanje

Ob ustanovitvi občine Ig leta 1952 je revizijska komisija Okrajnega komiteja Komunistične partije Slovenije (OK KPS) Ljubljana okolica opravila politično in gospodarsko analizo območja KLO Ig, ki nam pove marsikaj o politični aktivnosti območja in o njegovem gospodarskem razvoju. A splošno mnenje revizijske komisije je bilo razmeroma kritično. V njem vidimo predvsem želje partije po večji politični aktivnosti prebivalcev ter vidnejši vlogi članov partije v gospodarskem razvoju Iga in njegove okolice. »Na Igu ne more biti in ni potrebnega zaupanja v KLO tudi iz razloga, da se na Igu vsa leta po osvoboditvi ne polaga prav nobene pozornosti za gospodarski dvig. Že sam zunanji izgled vasi je zanemarljiv, stavba KLO-ja neurejena, v dvorani KLO brez šip in nečistoča, ter odnosi uslužbencev do predsednika zelo familijarni«, so zapisali.¹¹ Ocenili so, da je politična situacija najslabša v Iški vasi, nato v krajih Zapotok-Visoko, Golo-Škrilje in Želimlje, na Igu naj bi bila boljša, v Tomišlju pa kar zadovoljiva.¹²

Občina Ig je imela leta 1952 devet osnovnih partijskih organizacij, »ki pa imajo zelo neredno sestanke, ali pa jih sploh nimajo. Tudi članarino neredno pobirajo. [...] Člani osnovnih organizacij so v delu pasivni, sklepe, sprejete na partijskem sestanku nihče ne kontrolira in zato tudi nihče ne odgovarja za neizvrševanje

nalog.«¹³ Očitani so jim še slabo obveščanje o sestankih in manjkajoče podatke o članstvu.¹⁴ Nekaj članov so nameravali kaznovati, »ker imajo primere, da hodijo v cerkev in dajo krstiti otroke«. Posameznim pa so očitali slabo sposobnost, pomanjkanje revolucionarnosti in »ideološko šibkost«. Po drugi strani so se nekateri člani partije iz Iga in okolice pritoževali nad nemogočimi razmerami pri opravljanju svojih nalog oziroma reševanju težav. Omenjali so celo posamezne nepravilnosti pri finančnem poslovanju delovnih organizacij v družbenem sektorju ter nepravilnosti pri delitvi blaga.¹⁵ Njihova mnenja, ki so bila pogosto podprta z obtožbami o nepoštenem ravnanju, osebnih povezavah ali medvojni aktivnosti, pa kažejo predvsem na medsebojna trenja, tako med člani partije kot med prebivalci Iga in sosednjih vasi.¹⁶ Sicer pa je osnovna partijska organizacija Ig leta 1952 štela le 38 članov. Tri člane so izključili, ker niso hodili na sestanke, niso plačevali članarine oziroma so hodili v cerkev.¹⁷ Okrajna kovinska industrija Ig je imela lastno osnovno partijsko organizacijo, ki je štela 9 članov.¹⁸

ObLO Ig je imel predsednika in tajnika, poleg njiju pa je bilo v občinski upravi zaposlenih še nekaj uslužbencev, ki so skrbeli za administracijo, odmero in izterjavo davkov, občinski proračun, različne evidence ter gozdni sklad. Na Igu je deloval tudi matičar.²¹ Najbližja postaja ljudske milice je bila na Škofljici.²² ObLO je imel več teles, med drugim za gospodarstvo, ljudsko zdravstvo in socialno politiko, kulturo in prosveto, prekrške in pritožbe, davke, stanovanja in komunalne zadeve.²³

Zaposleni v občinski upravi so imeli večinoma osnovnošolsko izobrazbo oziroma malo maturo, a le malo časa za strokovno izpopolnjevanje in so se večinoma seznanjali s predpisi, »vendar s študijem nismo na tekočem«, je povedal tajnik.²⁴ Kot največjo oviro pri

⁷ Zakon o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, *Uradni list LRS*, št. 24/1955, str. 495.

⁸ Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, *Uradni list LRS*, št. 17/1959, str. 143.

⁹ Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, *Uradni list LRS*, št. 2/1960, str. 41.

¹⁰ Zakon o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v Ljudski republiki Sloveniji, *Uradni list LRS*, št. 3/1961, str. 102. Do nekaterih manjših teritorialnih sprememb je prihajalo še v naslednjih letih.

¹¹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Nekatere izjave članov KP na Igu in Iški vasi, str. 1.

¹² Prav tam, str. 3.

¹³ SI ZAL LJU 682, t. e. 3, a. e. 10, Poročilo o pregledu stanja članstva ZK v okraju Ljubljana-okolica, 1952, str. 3.

¹⁴ Prav tam.

¹⁵ SI ZAL LJU 682, t. e. 3, a. e. 9, Zapisnik sestanka sekretarjev občinskih komitetov KP, 7. 4. 1952, str. 4.

¹⁶ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Partijski sestav Občinskega komiteta na Igu, str. 1–2.

¹⁷ Najverjetneje je mišljena delitev blaga v okviru zagotovljene preskrbe, ki je bila z letom 1953 odpravljena.

¹⁸ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Nekatere izjave članov KP na Igu in Iški vasi, str. 1–3.

¹⁹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Poročilo o pregledu članstva KP v OPO Ig, 9. 4. 1952, str. 1–2.

²⁰ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Politična analiza Okrajne kovinske industrije na Igu, str. 1.

²¹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik, 13. 11. 1953, str. 5–6; SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 1. redne seje ObLO Ig, 23. 1. 1954, str. 1–4; Zapisnik 3. redne seje ObLO Ig, 11. 4. 1954, str. 1; Zapisnik 4. redne seje ObLO Ig, 8. 5. 1954, str. 1.

²² Župančič, *Okraj Ljubljana okolica*, str. 25.

²³ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 3. redne seje ObLO Ig, 2. 2. 1953, str. 2.

²⁴ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 3. redne seje ObLO Ig, 11. 4. 1954, str. 2.

poslovanju je videl veliko število strank, ki so prihajale predvsem zaradi zemljišč, zaostanke pri reševanju administrativnih zadev ter premajhno samostojnost in samoiniciativnost uslužbencev. Občinska uprava je imela največ težav pri urejanju evidence zemljišč splošnega ljudskega premoženja, pri izterjavi davkov, pri kateri je prihajalo do velikih zaostankov, ter pri pravočasnem urejanju komunalne infrastrukture, to je pri posipanju cest in gradnji mostov.²⁵ Ob koncu leta 1954 je pisarna ObLO Ig zaposlovala sedem uslužbencev: tajnika, referenta za izvrševanje proračuna in investicij, referenta za vodenje davčne evidence, administratorja, matičarja, referenta za gozdni sklad, davčnega izterjevalca in kurirja.²⁶

Po združitvi z občino Ljubljana Rudnik je bila občinska uprava v Ljubljani in le še redki domačini so bili člani ObLO Ljubljana Rudnik. S selitvijo smo pričali tudi vedno manjšemu številu informacij o razvoju posameznih krajev v občinskih zapisnikih. Za Ig na primer izvemo, da leta 1956 osnovna organizacija Zveze komunistov Slovenije (ZKS), kakor se je od leta 1952 imenovala komunistična partija, tam sploh ni delovala. Izpostavili so, »da je Ig važna pol. postojanka« in da je tam »skrajno nemogoča situacija«, kar so želeli popraviti.²⁷ A Boris Jakopin, sekretar organizacije na Igu, je krivdo zavračal. Po njegovem mnenju naj bi bilo težko delati z ljudmi na Igu, ki samo kritizirajo. Povedal je še, da je udeležba na sestankih slaba in da ne morejo pobrati niti članarine za Socialistično zvezo delovnega ljudstva (SZDL), odnosi med člani pa naj bi bili neiskreni.²⁸ Med ljudmi ni bilo zanimanja za delo v partiji, prav tako ni bilo veliko zanimanja za druge družbenopolitične organizacije. Tudi SZDL ni imela vidne vloge, zato so pozvali k partijski koordinaciji njenega dela. Leta 1960 je njeno vodenje prevzel Boris Jakopin, s čimer naj bi njeno delo postalo živahnije.²⁹

Maja 1960 je bilo na Igu od 1.106 volivcev 571 vključenih v SZDL. Vseh članov ZKS je bilo 60, od tega 22 delavcev, 1 kmet, 29 uslužbencev in 8 ostalih. 36 je bilo moških in 24 žensk. Kovinska industrija Ig je še vedno imela lastno osnovno organizacijo ZKS, ki je imela 21 članov, od tega 18 delavcev in 3 uslužbenke, 23 je bilo moških, 13 žensk.³⁰ Članstvo osnovnih organizacij je v petdesetih letih naraščalo počasi.³¹

Leta 1960 je bila osnovna organizacija ZKS vzpostavljena tudi v Lesnem in kovinolivarskem podjetju Galjevica. Še vedno pa so se na občinski ravni pritoževali, da je udeležba pri političnem delu premajhna in da so člani ZKS premalo aktivni. Kot slabosti na podeželju so izpostavili, da se ZKS ne more uveljaviti kot glavni politični dejavnik, da nima vpliva na mladino ter da izgublja ugled zaradi medsebojnih sporov in osebnih težav, izpostavili pa so tudi razkorak med mlado in staro generacijo komunistov. Prav tako člani niso bili enotni v pogledih na organiziranje kmetijskih zadrug, »da ne govorimo o vprašanju religije, o nepravilnem odnosu nekaterih organizacij do krajevnih odborov kot organov družb. samoupravljanja«.³²

Podobno je o stanju na Igu leta 1960 govoril Jernej Omejc, takratni sekretar ZKS na Igu: »V naši organizaciji smo večinoma uslužbenci in gospodinje ter par upokoјencev. Že iz samega sestava članstva se vidi, da nimamo pravih prijemov za vključevanje kmetov v naše vrste, jih ne znamo na noben način prepričati, jim ne znamo prikazati potrebo po delu v množičnih organizacijah in društvih itd. Sicer pa je vprašanje nas samih, kako in kaj delamo v teh organizacijah. Precej je članov v naši organizaciji, ki sploh nimajo niti ene funkcije v množičnih organizacijah, če jih pa imajo, jih pa ne vršijo dobro kot komunisti. Gotovo je, dokler bodo ljudje izven naših vrst videli med komunisti take, ki se med seboj prepirajo in prenašajo stvari v gostinske lokale, ki ne spadajo tja ter se vdajajo pijančevanju in razgrajanju ter drugim nerodnostim, toliko časa ne more imeti naša organizacija v tem pogledu večjega uspeha.«³³ SZDL naj bi po njegovem sicer sodelovala pri posameznih akcijah v kraju, kot je pomoč pri zbiranju denarja za gradnjo šole, »ne posveča pa dovolj pažnje ideološki graditvi svojih članov, vključevanje mladih ljudi v to organizacijo«; prav tako ni nudila dovolj pomoči lokalnim organom pri razvoju kraja in gospodarstva.³⁴

Kmetijstvo

Kmetijstvo je v petdesetih letih ostajalo glavna gospodarska panoga na Igu in v njegovi okolici, in to kljub želji oblasti, da industrializacijo pripelje tudi na podeželje. Osnovna kmetijska panoga je bilo poljedelstvo. Glavne kulture so bile žitarice, kot so pšenica, ječmen in rž, v manjših količinah pa so pridelovali še oves, koruzo, proso in ajdo. Pridelali so tudi veliko

²⁵ Prav tam.

²⁶ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 18.

²⁷ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 3, Zapisnik seje sekretariata ZKS Ljubljana-Rudnik, 2. 11. 1956, str. 1.

²⁸ Prav tam.

²⁹ SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 76, 79.

³⁰ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 1, Poročilo občinskega komiteja ZKS Ljubljana-Rudnik na občinski konferenci, 13. 5. 1960, str. 8.

³¹ Osnovna organizacija Ig pred letom 1940 ni imela članov. Med letoma 1940 in 1945 se jih je pridružilo 15, med letoma 1945 in 1949 21, med letoma 1949 in 1952 9, med letoma 1953 in 1957 6, med letoma 1957 in 1960 pa 9. 38 jih je imelo osnovno izobrazbo, 18 nižjo in 4 srednjo. Tudi osnovna

organizacija Kovinska industrija Ig pred letom 1940 ni imela članov ZK. Med letoma 1940 in 1945 sta se pridružila 2, med letoma 1945 in 1949 5, med letoma 1949 in 1952 2, med letoma 1953 in 1957 12, med letoma 1957 in 1960 pa nobeden. 16 jih je imelo osnovno izobrazbo, 4 nižjo in 1 srednjo (prav tam, str. 10).

³² SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik seje komiteja ZKS Ljubljana-Rudnik, 17. 6. 1960, Poročilo tov. Habjan Franca na plenumu občinskega komiteja ZKS Ljubljana-Rudnik, str. 8.

³³ SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Poročilo sekretarja osnovne organizacije ZKS terena Ig, 27. 10. 1960, str. 8–9.

³⁴ Prav tam, str. 10.

*Pogled na Ig in Ljubljansko barje z Ljubljano in Kamniško-Savinjskimi Alpami v ozadju, 1950
(foto: Tone Mlakar; SI ZAL LJU 342).*

krompirja. Ostali posevki so obsegali krmne rastline in povrtnine (korenje, čebula, fižol, zelje). Neposredna bližina Ljubljane je prebivalcem omogočala prodajo kmetijskih pridelkov v mestu.³⁵ Živinoreja in sadjarstvo nista bila razvita; sadjarstvo zaradi megle in poznih zmrzali, živinoreja pa zaradi slabe krme. Od živali so ljudje redili največ kokoši, sledili so govedo in prašiči. Za konjerejo ni bilo velikega zanimanja, prav tako je bilo malo drobnice. Znatno del kmetijstva je predstavljal dohodek iz gozdarskih dejavnosti.³⁶ Obstajale so še druge dopolnilne dejavnosti. Ena od njih je bila nabiranje in prodaja močvirne trave, ki so jo zvijali v kite in prodajali kot tapetniški material.³⁷

Leta 1952 so bile na območju ObLO Ig tri kmetijske zadruge (Ig, Golo in Tomišelj) ter pet delovnih zadrug (Brest, Vrbljene, Iška vas, Golo in Zapotok).³⁸ Zanimanje za združništvo ni bilo veliko; v enem od partijskih zapisnikov za Ig so celo zapisali: »Pri nas so združniki sami razpustili zadrugo in gospodarijo vsak na svojem.«³⁹ Kmetijska zadruga Ig je imela svojo tr-

govino. V začetku desetletja so se bolj kot za odkup poljedelskih izdelkov, kot so bili krompir, seno in mleko, zanimali za odkup lesa.⁴⁰ Pod okriljem Gozdnega gospodarstva Ljubljana je obratovala tovarna eteričnih olj.⁴¹

Maja 1953 sprejeti zakon o zemljiškem skladu⁴² je kmetom omejil zemljiške površine na 10 hektarjev obdelovalne zemlje oziroma na 15, če je bila zemlja slabše kakovosti. Presežki so proti odškodnini prešli v zemljiški sklad.⁴³ V začetku leta 1953 je potekala revizija agrarnih interesentov, ki so zemljo pridobili leta 1946. Po novem so zemljo odvzeli tistim, ki so bili zaposleni kot delavci in so bili socialno zavarovani, ter tistim, za katere so trdili, da je ne obdelujejo ali da so med vojno sodelovali z okupatorjem.⁴⁴ Prednost pri dodelitvi zemlje so imeli posamezni interesenti, »ki so bili iz NOV zelo zaslužni, ki jim

potrošniška zadruga. Leta 1950 je bila zagotovo ukinjena potrošniška zadruga (SI ZAL LJU 31/7, t. e. 9, a. e. 237, Odjava Potrošniške zadruge Ig, 26. 5. 1950).

⁴⁰ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 7.

⁴¹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, str. 4. Gozdno gospodarstvo Ljubljana je v začetku petdesetih let obsegalo gozdne uprave Bistra, Kamnik, Litija, Turjak in Velike Lašče. V njegovi upravi so bili gozdovi v družbeni lasti (gl. Župančič, *Okraj Ljubljana okolica*, str. 33).

⁴² Zakon o kmetijskem zemljiškem skladu splošnega ljudskega premoženja in o dodeljevanju zemlje kmetijskim organizacijam, *Uradni list FLRJ*, št. 22/1953, str. 205–209.

⁴³ Čepič in Prinčič, *Gospodarske spremembe*, str. 965.

⁴⁴ SI ZAL LJU 31/1, t. e. 117, a. e. 1781, Zapisnik komisije za revizijo agrarnih interesentov, 24. in 25. 2. 1953.

³⁵ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 7.

³⁶ Prav tam, str. 5–7.

³⁷ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 031-2, Problematično poročilo.

³⁸ SI ZAL LJU 682, t. e. 4, a. e. 19, Pregled združnega sektorja v občinskem LO Ig pri Lj., 11. 6. 1952.

³⁹ SI ZAL LJU 682, t. e. 3, a. e. 9, Zapisnik sestanka občinskih komitetov, 30. 5. 1952, str. 4. Ni popolnoma jasno, na katero zadrugo se to nanaša, saj so na Igu v prvem povojnem obdobju delovale kmetijska zadruga oziroma nabavno prodajna zadruga, obnovitvena zadruga, lesno produktivna zadruga in

zemlje primanjkuje in so jo ustmeno zaprosili pri članih komisije». ⁴⁵ Gospodarski svet je imel nalogo pregledati, komu bo zemlja dodeljena; predvideni so bili tudi sestanki agrarnih interesentov. ⁴⁶ Posamezniki, ki naj bi jim zemljo odvzeli in dodelili ekonomiji kazenskega zavoda na Igu, Kmečki delovni zadrugi Pijava Gorica in Kmetijskemu posestvu Brest ali ki bi jo izgubili zaradi zidave kmetijske zadruge v »Švajgorteljnu«, so bili upravičeni do zamenjave. ⁴⁷ Ostali agrarni interesenti so zemljo dobili v last, le posamezni so se ji odpovedali. ⁴⁸ Agrarnim interesentom so odločbe izdajali v začetku leta 1954. Tistim, ki jim je bila z arondacijo ⁴⁹ odvzeta zemlja, so namenili nadomestne parcele. V lasti ObLO Ig so ostale gradbene parcele in parcele, namenjene za zamenjavo prostora za živinske sejme. ⁵⁰

ObLO Ig je izvajal različne naloge, povezane s kmetijstvom, ter skušal pospeševati kmetijsko proizvodnjo, predvsem živinorejo. ⁵¹ Ena od pomembnih akcij je bila »borba« proti koloradskemu hrošču, ki je leta 1952 močno prizadel pridelavo krompirja. Za zatiranje škodljivca so bili načrtovani različni ukrepi, v katere so bili vključeni tako posamezniki kot kmetijske zadruge, ki naj bi priskrbele zadostno količino pesticidov. ⁵² Zatiranje koloradskega hrošča se je nadaljevalo tudi v drugi polovici desetletja. ⁵³ ObLO je v skrbi za urejenost jarkov za odvajanje vode na primer prepovedal pašo živine na štradonih, kakor so se lokalno imenoval poljske poti na barjanskem predelu. ⁵⁴ Ko je leta 1956 na Igu potekala živinorejska razstava, so zapisali, da je razstava »pokazala, da je osnova za živinorejo podana, vendar bo za dosegajo večje proizvodnje v živinoreji potrebno še veliko uspehov, tako s strani občine, kot s strani zadrug«. ⁵⁵

Čeprav sta se sredi desetletja v skladu z novimi gospodarskimi usmeritvami začela nekoliko spremenjati pogled na kmetijstvo in idejnopolitični odnos do kmetov, ⁵⁶ se je partija še vedno trudila vključevati kmete v svoje vrste. A pri tem niso bili uspešni, saj so leta 1956 pripomnili, »da so na Igu močni kmetje sovražno razpoloženi, imajo pa vpliv, ker so dobri kmetovalci – gospodarji, naših ljudi pa ni v zadruzi, manjši bajtarji pa nimajo veljave. V vsaki zadruzi bi moral biti vsaj po eden naših ljudi.« ⁵⁷ Tega leta je imela zadruga na Igu 271 članov. Začela se je intenzivneje ukvarjati z govedorejo, v rodovniku je bilo vpisanih 70 krav dojlj. A podobno kot druge zadruge v okolici se je še vedno ukvarjala predvsem z odkupom kmetijskih pridelkov in s prodajo materiala za kmete, s kmetijsko pospeševalno dejavnostjo pa le v majhni meri. Na ravni takratne občine Ljubljana Rudnik je bilo takrat v zadruge vključenih 43 odstotkov kmetov. ⁵⁸

Leta 1957 je prišlo do spremembe v organizaciji zadrug – nova oblika je temeljila na kooperaciji, to je na sodelovanju z zasebnimi kmeti. Zadruge naj bi prispevale mehanizacijo, proizvodni material in strokovno vodenje, kmetje pa zemljo, inventar in delo. Zadruge so v tej fazi omogočale predvsem ugodnejši nakup semen, umetnih gnojil in zaščitnih sredstev ter najem posojil. Kmetje so poleg tega prek kooperativnega razmerja lažje prodali svoje pridelke ali imeli večji dobiček. V kooperativno razmerje z zadruzo je v Sloveniji stopilo 42 odstotkov kmetov. ⁵⁹

Kmetijska zadruga Ig je imela leta 1958 sicer nekoliko manj članov, 260, a je bila najmočnejša zadruga v takratni občini Ljubljana Rudnik, kmetje pa so zanje pridelovali tudi kot kooperantje. Imela je 18 zaposlenih, upravljala je z majhnim strojnim parkom, ki je obsegal dva traktorja. Kot dodatno panogo je organizirala destiliranje eteričnih olj in gojenje lanu. ⁶⁰ Destilirali so vejevje in storže iglavcev, zaradi sezonskega značaja te dejavnosti pa so želeli uslužnostno destilirati tudi zelišča, žganje iz sadja, brinovo olje in brinjevec. ⁶¹ Kljub optimističnim načrtom so že leta 1959 poslovanje Kmetijske zadruge Ig ocenili kot slabo. ⁶² Anton Grum, upravnik Kmetijske zadruge Ig, je na enem od partijskih sestankov poročal, da je udeležba na sestankih združnega sveta zelo slaba,

⁴⁵ Prav tam, str. 14.

⁴⁶ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 12. 1. 1953, str. 2.

⁴⁷ SI ZAL LJU 31/1, t. e. 117. a. e. 1781, Poročilo o delu komisije za revizijo agrarnih interesentov, 7. 1. 1953, Zapisnik komisije za revizijo agrarnih interesentov, 24. in 25. 2. 1953, str. 14.

⁴⁸ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 5. redne seje ObLO Ig, 12. 4. 1953, str. 2.

⁴⁹ Zaokrožitev zemljišč v enoten kompleks z vključitvijo drugih parcel. To je bilo storjeno na primer za ekonomijo kazenskega zavoda na Igu ter za nekatere zadruge oziroma državna posestva.

⁵⁰ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 1. redne seje ObLO Ig, 23. 1. 1954, str. 5.

⁵¹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 12. 1. 1953, str. 2; Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, str. 2.

⁵² SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 6. redne seje ObLO Ig, 10. 5. 1953, str. 1; SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28. a. e. 39, Zapisnik zbora volivcev za območje vasi Ig, 21. 5. 1953.

⁵³ SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 13. redne seje ObLO Ljubljana-Rudnik, 8. 12. 1956, str. 11.

⁵⁴ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, str. 1; Dostava sejnih zapisnikov, 30. 6. 1953.

⁵⁵ SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 13. redne seje ObLO Ljubljana-Rudnik, 8. 12. 1956, str. 4.

⁵⁶ Prinčič in Čepič, Razvoj gospodarstva, str. 1007.

⁵⁷ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 2. seje občinskega komiteja, 13. 1. 1956, str. 2.

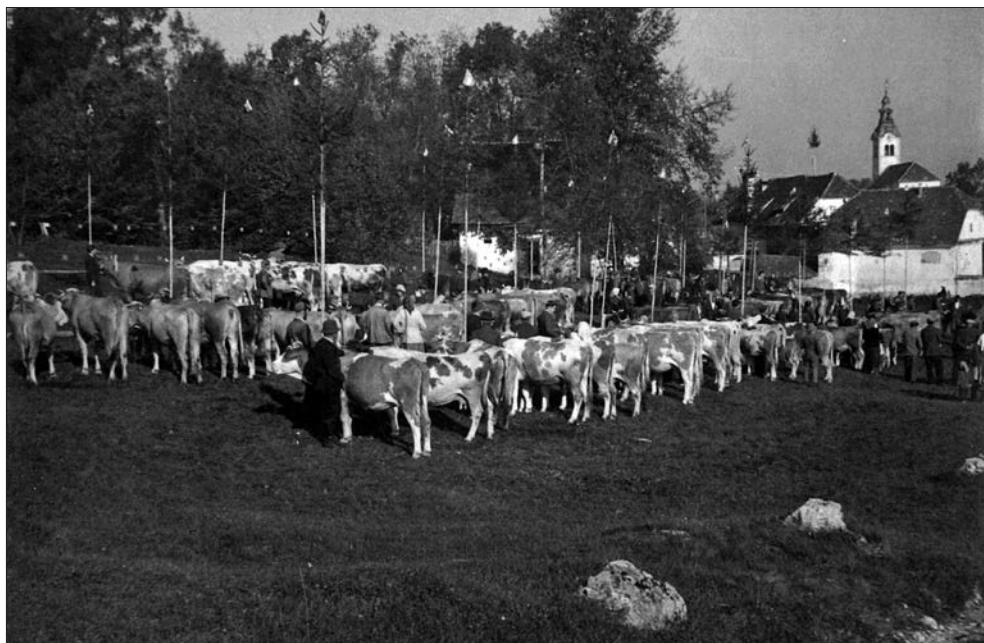
⁵⁸ SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 13. redne seje ObLO Ljubljana-Rudnik, 8. 12. 1956, str. 17–18.

⁵⁹ Prinčič in Čepič, Razvoj gospodarstva, str. 1007–1008.

⁶⁰ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 11. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 27. 11. 1958, Poročilo o delu Sveta za kmetijstvo in gozdarstvo ObLO Lj. Rudnik za čas od 26. 11. 1957 do 26. 11. 1958, str. 5.

⁶¹ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 11. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 27. 11. 1958, Obrazložitev garancijske izjave Kmetijski zadruzi Ig.

⁶² SI ZAL LJU 78, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev, 8. 11. 1959, str. 2.

Živinski sejem za Gostiščem Gerbec sredi petdesetih let. Na prvi fotografiji je del vasi s cerkvijo v ozadju, na drugi ruševine nekdanje italijanske postojanke (arhiv družine Piškurič).

sploh če je bila na dnevnem redu kooperacija in sodelovanje z zadrugami: »Če slutijo, zakaj se gre, sploh ne pridejo, če pa pridejo in da se od temu začnjenja razpravljati, pa kar ustanejo in zapustijo sestanek.«⁶³ Sicer pa je bila v tem letu letina slaba zaradi obilice pada-

vin. Kot vzroke za odpor kmetov do kooperacije v občini Ljubljana Rudnik so navajali predraga umetna gnojila, predrago seme in staro »miselnost, da sin mora tako delati kot oče«.⁶⁴

Čeprav so tudi leta 1960 poročali o težavah s kooperacijo,⁶⁵ je prišlo do premika. Za kooperaci-

⁶³ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik razširjene seje Občinskega komiteja ZKS Ljubljana – Rudnik, 21. 9. 1959, str. 4.

⁶⁴ Prav tam, str. 5.

⁶⁵ SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik konference ZKS terenske OO Ig, 27. 10. 1960, str. 2.

jo niso več novačili po hišah, ampak so vpisovali le kmete, ki so prišli sami. Kar nekaj kmetov je zadrugi oddalo zemljo, ki pa je bila raztresena po celotnem območju zadruga. Po mnenju upravnika zadruga je bila težava pri vključevanju zlasti strah kmetov, da bi avtomatsko izgubili zemljo.⁶⁶ Konec leta 1960 je imela Kmetijska zadruga Ig 700 članov. Glede ustvarjenih dohodkov je bila najuspešnejša med okoliškimi zadrugami.⁶⁷

Na Igu sta v petdesetih letih obratovala klavnica s pripadajočim lokalom za prodajo mesa in sejmišče za živino.⁶⁸ Svoje prostore s hladilnikom in sterilizatorjem je imela tudi služba umetnega osemenjevanja. Pokrivala je vasi Ig, Staje, Iška vas, Vrbljene, Tomišelj, Brest, Matena, Iška Loka, Škofljica, Pijava Gorica in Želimlje. V njej sta bila zaposlena veterinar Franc Črne (Černe) in osemenjevalec Jože Piškur.⁶⁹

Na Igu je bil še sedež revirnega vodstva Uprave za gozdarstvo OLO Ljubljana.⁷⁰ Čeprav so morali ljudje za sekanje lesa v lastnem gozdu pridobiti dovoljenje, so občinski odborniki pogosto opažali, da so nekateri lastniki gozdov sekali in prodajali les brez dovoljenja za sečnjo.⁷¹ Revirno vodstvo na Igu je upravljalo z gozdovi, ki so bili v zasebni lasti. Leta 1960 je gozdni revir Ig obsegal 11 katastrskih občin, ki so zajemale 6.000 ha zasebnih gozdov. V njem je delalo sedem logarjev in en revirni vodja. Odkup lesa in ostalih gozdnih pridelkov so izvajale kmetijske zadruga, prodaja lesa je potekala prek Poslovne zveze Ljubljana.⁷²

Kovinska industrija Ig

Okrajna kovinska industrija Ig, ki je od začetka izdelovala brzoparilnike, elevatorje za seno in slamo, električne ograje za pašo živine, ročne gnojnične črpalke in elevatorje za mline,⁷³ je leta 1952 zaposlovala 38 delavcev in uslužbencev, med katerimi je bilo devet vajencev. Direktor je bil Jože Zupančič. Podjetje je poslovalo s težavami, saj je imelo slab strojni park, prevladovalo je ročno delo, izpostavili pa so tudi nedisciplino nekaterih delavcev ter nizko kvalificira-

nost in storilnost.⁷⁴ Partija je nasprotnika videla tudi v Cirilu Podržaju, nekdanjem lastniku nacionalizirane obrata, na podlagi katerega je podjetje nastalo. Očitali so mu, da nasprotuje socialistični družbeni ureditvi in da med delavci razširja govorice, da mu je bil obrat ukraden.⁷⁵ Motilo jih je tudi to, da je 45 odstotkov zaposlenih stalno obiskovalo verske obrede, čeprav »posebno eksponiranih primerov verske agitacije ni«. ⁷⁶ »V političnem pogledu je stanje v podjetju nezadovoljivo, kar izhaja iz dejstva, da je večina delavcev polproletarcev«, so še dodali.⁷⁷

Podjetje je konec leta 1952 po odloku Okrajnega ljudskega odbora (OLO) Ljubljana okolica prevzelo obrat v Šentvidu pri Stični, kar pa je pomenilo prej težavo kot napredek, saj je bil obrat slabo opremljen s stroji in drugim inventarjem.⁷⁸ Tudi sicer je podjetje stežka napredovalo. Delovni kolektiv se je moral leta 1953 odpovedati presežku plačnega fonda, da je podjetje lahko adaptiralo prostore ter kupilo stružnico in avto.⁷⁹ Tega leta je začelo proizvajati električne ograje, a jih zaradi težav pri nakupu surovin ni moglo proizvajati serijsko. Še vedno je izdelalo največ brzoparilnikov, proizvajalo je tudi elevatorje za seno in slamo. Možnosti za proizvodnjo dodatnih izdelkov v podjetju niso videli, saj je bil strojni park »zelo primitiven ter vezan na izdelke iz pločevine, katera predstavlja osnovni material«. ⁸⁰ So pa dodatno opravljali storitve, popravilo orodja in strojev, večinoma za prebivalce bližnje okolice. Večja naročila so bila oprema vinske kleti podjetja Vino v Kopru in izdelovanje turboventilatorjev za mlinska podjetja ter elevatorjev za žagovino in plutovino.⁸¹ Zunaj Slovenije je podjetje prodajalo električne ograje, predvsem v Vojvodino.⁸² Obrat v Šentvidu, ki je izdeloval vgradne štedilnike in ročne gnojnične črpalke ter opravljal manjše storitve za bližnjo okolico, je posloval z izgubo. Glavne težave naj bi bile slab strojni park, nizka storilnost delavcev, pomanjkanje kvalificiranega kadra, transport, nabava

⁶⁶ SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik sestanka ZK Ig, 21. 1. 1960, str. 2–3.

⁶⁷ SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik sestanka osnovne organizacije Z. K. terena Ig, 22. 12. 1960, str. 1.

⁶⁸ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 11. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 27. 11. 1958, Veterinarska služba, str. 1.

⁶⁹ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 11. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 27. 11. 1958, Služba umetnega osemenjevanja, str. 1–2.

⁷⁰ SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 13. redne seje ObLO Ljubljana-Rudnik, 8. 12. 1956, str. 13.

⁷¹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik, 13. 11. 1953, str. 5.

⁷² SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 7, Problematika v gozdarstvu, 28. 6. 1960, str. 2–3.

⁷³ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 023–3, Urgenca za ureditev osnovnih sredstev.

⁷⁴ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Politična analiza Okrajne kovinske industrije na Igu, str. 3–5; SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 480, 1952 Bilanca Kovinska industrija Ig, Zapisnik 8. rednega zasedanja delavskega sveta, 25. 4. 1953, str. 1; Poročilo o poslovanju podjetja za l. 1952, str. 2–3.

⁷⁵ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Politična analiza Okrajne kovinske industrije na Igu, str. 4–5.

⁷⁶ Prav tam, str. 5.

⁷⁷ Prav tam.

⁷⁸ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 480, 1952 Bilanca Kovinska industrija Ig, Zapisnik 8. rednega zasedanja delavskega sveta, 25. 4. 1953, str. 1; Poročilo o poslovanju podjetja za l. 1952, str. 3.

⁷⁹ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 483, Zaključni račun Kovinske industrije Ig za leto 1953, Zapisnik zasedanja delavskega sveta, 22. 3. 1954.

⁸⁰ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 483, Zaključni račun Kovinske industrije Ig za leto 1953, Poslovno poročilo za leto 1953, str. 1.

⁸¹ Prav tam, str. 2.

⁸² SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 480, 1952 Bilanca Kovinska industrija Ig, Zapisnik 8. rednega zasedanja delavskega sveta, 25. 4. 1953, str. 3.

*Delavci Okrajne kovinske industrije Ig pri delu, 1952
(foto: Vlastja Simončič; hrani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije).*

materiala, prodaja izdelkov ter oddaljenost od uprave podjetja. Zato je vodstvo predlagalo, naj se obrat raje združi s katerim izmed podjetij v bližnji okolici.⁸³

Kovinska industrija Ig, kakor se je po novem imenovala podjetje, je leta 1953 zaposlovala od 65 do 80 delavcev. Proizvodnja je potekala v dveh izmenah. 28 delavcev je bilo od drugod, ostali so bili domačini, pri čemer se je podjetje pritoževalo nad nizko ravni izobrazbe izhanske mladine in pomanjkanjem kvalificirane delovne sile.⁸⁴ Težava je bila tudi organiziranje prehrane in stanovanj za nedomačo delovno silo. Rešitev so videli v posodobitvi strojnega parka, ki bi omogočal serijsko proizvodnjo, saj bi tako lahko zaposlovali polkvalificirano in nekvalificirano delovno silo, ki jo je bilo v lokalnem okolju dovolj. Storilnost v obratu je bila boljša kot v Šentvidu, a so se kljub temu pojavljale težave, po njihovem mnenju zato, ker je bil »domač kader predvsem polproletarec«.⁸⁵

Za prehrano delavcev je v okviru podjetja delovala Delavsko uslužbenska restavracija (DUR),⁸⁶ ki je bila organizirana kot samostojno podjetje. V njej so se lahko prehranjevali tudi drugi delavci in uslužben-

ci z Iga.⁸⁷ Leta 1952 je DUR posloval tako slabo, da je upravni odbor sprejel odločitev o njegovi ukinitvi, kar pa je začasno preprečil delavski svet.⁸⁸ Težave v poslovanju so se v naslednjem letu nadaljevale. DUR je imel tega leta od 25 do 40 abonentov, pijačo je točil tudi zunanjim gostom.⁸⁹ Vse njegove posle je vodila Kovinska industrija Ig.⁹⁰ V najemu je imel poslovne prostore nekdanjega gostilničarja Franca Gerbeca.⁹¹ Zaradi slabega poslovanja in zmanjšanja potreb je bil DUR leta 1954 ukinjen.⁹² Njegova osnovna sredstva so bila brez plačila prenesena na Krajevno gostinsko podjetje Ig. Pijača, hrana in drobni inventar so bili proti plačilu oddani Gostišču Gerbec.⁹³

⁸⁷ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 480, 1952 Bilanca Kovinska industrija Ig, Poročilo o poslovanju DUR-a za leto 1952.

⁸⁸ Prav tam.

⁸⁹ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 481, Bilanca DUR Kovinske industrije Ig pri Ljubljani, Zapisnik, 26. 3. 1954; Poslovno poročilo o poslovanju DUR-a Kovinske industrije Ig v letu 1953.

⁹⁰ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 481, Bilanca DUR Kovinske industrije Ig pri Ljubljani, Zapisnik, 26. 3. 1954.

⁹¹ Franc Gerbec je imel gostilno že pred vojno. Iz dokumentov ni razvidno, da bi gostilna obratovala v letih po koncu vojne. V začetku petdesetih let je vsaj del njenih prostorov uporabljal DUR. Po njegovi ukinitvi je Gostišče Gerbec začelo obratovati kot državna gostilna.

⁹² SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 481, Bilanca DUR Kovinske industrije Ig pri Ljubljani, Poslovno poročilo o poslovanju DUR-a Kovinske industrije Ig v letu 1953.

⁹³ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 8, a. e. 117, Zaključni račun za leto 1954 Kovinska industrija Ig pri Ljubljani, Proizvodnja in problemi v proizvodnji, str. 2.

⁸³ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 483, Zaključni račun Kovinske industrije Ig za leto 1953, Poslovno poročilo za leto 1953, str. 2.

⁸⁴ Prav tam, str. 3.

⁸⁵ Prav tam.

⁸⁶ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 32, a. e. 480, 1952 Bilanca Kovinska industrija Ig, Zapisnik 8. rednega zasedanja delavskega sveta, 25. 4. 1953, str. 2.

*Izdelki Okrajne kovinske industrije Ig, brzoparilniki in elevatorji za seno, 1952
(foto: Vlastja Simončič; hrani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije).*

Poleg težav z delovno silo je imelo podjetje večje težave z nakupom surovin oziroma polizdelkov, predvsem profilnega železa, in posledično s povišanimi stroški dela. Zastoje v proizvodnji je povzročala tudi preobremenjenost pocinkovalnice Tovarne emajlirane posode Celje, kjer je podjetje pocinkovalo dele brzoparilnikov in elevatorjev.⁹⁴ Zato ni moglo povečati proizvodnje, čeprav je obstajalo povpraševanje, predvsem za brzoparilnike, tudi zaradi ugodnih državnih subvencij leta 1953. Izdelke je prodajalo večjim grosistom po Sloveniji in imelo pogodbo za dobavo brzoparilnikov na Hrvaško.⁹⁵ Kljub temu je tega leta prenovilo delavnice na Igu, da bi bile primerne za povečano proizvodnjo, zgradilo novo skladišče in kupilo tovarni avto.⁹⁶

Septembra 1953 je direktor podjetja postal Jože Ravber. Leta 1954 ga je nasledil dotedanji komercialni vodja Jože Nered, a le za kratek čas, saj je bil ob koncu leta za novega direktorja imenovan Zlatko Krulej. Leta 1954 je bilo v podjetju povprečno zaposlenih 56 delavcev in uslužbencev ter devet vajencev.⁹⁷ Obrat v Šentvidu je bil konec marca 1954 likvidiran, stroji in material pa prepeljani na Ig.⁹⁸ Podjetje

je tega leta kupilo tudi stroje iz likvidiranega podjetja Oljarna Ljubljana; demontažo in ponovno montažo so opravili delavci sami. Z njimi so lahko začeli proizvodnjo novih izdelkov, predvsem pločevinaste embalaže. Ostala investicijska dela so vključevala popravilo strojev, gradnjo garaže in dokončanje skladišča.⁹⁹ Dolgoročno posojilo za investicije OLO Ljubljana okolica pa je podjetju omogočilo nakup strojev in poplačilo tovornega avtomobila.¹⁰⁰ Podjetje je tega leta začelo poleg brzoparilnikov, elevatorjev, ventilatorjev, gnojničnih črpalk in štedilnikov serijsko proizvajati še električne ograje. Na prodajo izdelkov je vplivalo zmanjšanje subvencij za nakup kmetijskih strojev, ki je veljalo do konca junija, nato se je povpraševanje znova nekoliko povečalo. Še vedno je bil otežen nakup surovin, predvsem kotnega železa in pločevine, zaradi česar podjetje ni delalo s polno zmogljivostjo, težave pa je imelo zlasti pri proizvodnji kovinske embalaže. Prav tako je ostajalo neredno pocinkovanje polizdelkov v Celju, zaradi česar so želeli urediti pocinkovalnico na Igu. Težave so imeli tudi s kvaliteto nekaterih izdelkov.¹⁰¹

V začetku leta 1956 se je prodaja brzoparilnikov skoraj popolnoma ustavila, podjetje pa se je preu-

⁹⁴ Prav tam, str. 3–4.

⁹⁵ Prav tam, str. 4.

⁹⁶ Prav tam, str. 5.

⁹⁷ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 8, a. e. 117, Zaključni račun za leto 1954 Kovinska industrija Ig pri Ljubljani, Proizvodnja in problemi v proizvodnji, str. 1.

⁹⁸ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 8, a. e. 117, Zaključni račun za leto

1954 Kovinska industrija Ig pri Ljubljani, Poročilo o izrednem inšpekcijskem pregledu, str. 1.

⁹⁹ Prav tam, str. 5.

¹⁰⁰ SI ZAL LJU 31/4, t. e. 8, a. e. 117, Zaključni račun za leto 1954 Kovinska industrija Ig pri Ljubljani, Proizvodnja in problemi v proizvodnji, str. 1.

¹⁰¹ Prav tam, str. 1–2.

smerilo v izdelovanje pločevinaste embalaže.¹⁰² Ob koncu desetletja se je pritoževalo še zaradi slabe električne energije ter slabe in izčrpane delovne sile, »to pa zato, ker tudi doma delajo, dočim v službi pa ne zmorejo«. Kljub zagonu novih strojev zaradi omenjenih težav niso pričakovali prevelikega donosa.¹⁰⁴ Tako so leta 1960 razmere v podjetju ocenili že kot kritične. Podjetje ni več videlo prihodnosti v proizvodnji težke embalaže. Njegova nekonkurenčnost je izvirala predvsem iz neugodne lokacije, pri čemer so izpostavili oddaljenost od železniške proge, trga in surovinskih baz ter slabšo mehanizacijo. Zaradi tega so razmišljali o preusmeritvi proizvodnje in povečanju asortimenta izdelkov.¹⁰⁵ Direktor Srečko Žerjav je sicer ob koncu leta pojasnil, da podjetje ni več v tako kritičnem položaju, a da težave še vedno obstajajo. »Podjetje bo stremelo za tem, da bo prešlo na izdelavo drobnih artiklov. Prevzeli bomo v izdelavo tablice od TNZ«, je dodal.¹⁰⁶ Možnosti za izgradnjo pocinkovalnice na Igu so bile slabe. Podjetje pa je računalo, da bo leta 1961 postalo član trgovske zbornice, kar bi mu omogočilo lažjo prodajo drobnih izdelkov.¹⁰⁷

Leta 1961 je imela Kovinska industrija Ig 154 zaposlenih. Direktor je ostajal Srečko Žerjav iz Nove vasi pri Rakeku, ki so ga opisali kot politično zelo aktivnega.¹⁰⁸ Tega leta je podjetje še vedno proizvajalo kmetijske stroje in težko pločevinasto embalažo, a se je začelo preusmerjati na proizvodnjo srednje in lahke embalaže.¹⁰⁹

Obrt, gostinstvo in trgovina

V družbenem sektorju so na Igu v začetku petdesetih let obratovala naslednja manjša podjetja: Strojno mizarstvo Ig, Krajevno kovaško podjetje Ig, Krajevni kino Ig, Krajevna gostilna Ig in Krajevna mesarija Ig. Krajevna pekarija Ig se je ukvarjala le z nabavo in prodajo kruha.¹¹⁰ Podjetja so bila sicer samostojna, vsako s svojim tekočim računom, knjigovodsko in administrativno poslovanje pa je bilo centralizirano za vse. To delo so opravljali računo-

vodja Josip Palme, zadnji predvojni lastnik izanskega gradu, ki je vodil tudi vse komercialne posle, Mimi Pucihar, ki je opravljala pomožne knjigovodske in administrativne posle, in Marija Palme, sestra Josipa Palme, ki je pomagala kot upokojena honorarna uslužbenka.¹¹¹

Partijsko revizijsko poročilo iz leta 1952 je poslovanje teh podjetij ocenilo kot slabo. Z izjemo mizarstva naj bi bila podjetja slabo organizirana, nekatera so bila na robu preživetja: »V vseh podjetjih delovni kolektivi gledajo le na lastne koristi. Borijo se za večje zasluzke, da bi pa več vlagali v delo oziroma delovno storilnost in kvaliteto izboljšali, jim pa ni mar temveč opominjanje poslovodje smatrajo za sekaturo. [...] Delovna disciplina v podjetjih je izpod nule.«¹¹² V posameznih podjetjih so res odkrili napake v poslovanju, toda revizijsko poročilo je hkrati dobro delo v kolektivih povezovalo s članstvom v krajevni partijski organizaciji oziroma v drugih družbenopolitičnih organizacijah, kot sta sindikat in mladinska organizacija. Prav tako je izpostavljalo delovanje posameznikov v času druge svetovne vojne, KLO in krajevni partijski organizaciji pa očitalo, da se ne zanimata za poslovanje podjetij, kar naj bi bil eden od vzrokov za slabe rezultate.¹¹³ Povsod so se pritoževali nad »šušmarstvom« oziroma zaposlenimi, ki so z isto obrtjo služili tudi v popoldanskem času.

Strojno mizarstvo Ig je leta 1954 večinoma izdelovalo stavbne in pohištvene mizarske izdelke. Težave je imelo predvsem z zastarelo opremo ter pomanjkanjem surovin oziroma previsokimi cenami lesa.¹¹⁴ Te težave so se nadaljevale do konca desetletja, zaradi česar se je zmanjševalo število zaposlenih.¹¹⁵ Leta 1959 so bili tam zaposleni le štirje delavci, stroji in prostori pa so bili neizkoriščeni. Zato so podjetju svetovali, naj poveča proizvodnjo ali pa se priključi k boljše organiziranemu podjetju.¹¹⁶ Še istega leta se je Strojno mizarstvo Ig združilo z lesnim podjetjem na Galjevi in se preimenovalo v Lesno kovinoliarsko podjetje Ljubljana – obrat Ig.¹¹⁷

¹⁰² SI ZAL LJU 78, t. e. 5, a. e. 33, Poročilo s področja gospodarstva, kmetijstva in gozdarstva, komunale, gradbeništva in stanovanjskih zadev, str. 1.

¹⁰³ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik razširjene seje Občinskega komiteja ZKS Ljubljana-Rudnik, 21. 9. 1959, str. 1.

¹⁰⁴ Prav tam.

¹⁰⁵ SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik z letne konference organizacije ZK v Kovinski industriji na Igu, 24. 10. 1960, str. 2.

¹⁰⁶ SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik partijskega sestanka ZK Kovinske industrije Ig, 9. 12. 1960, str. 2.

¹⁰⁷ Prav tam.

¹⁰⁸ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 7, Podatki o direktorjih, 4. 2. 1961.

¹⁰⁹ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 3, Poročilo na združitvenem plenumu ZK občine Ljubljana Vič in Rudnik, 23. 1. 1961, str. 2.

¹¹⁰ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, str. 1–4.

¹¹¹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, str. 1.

¹¹² SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Zaključki in predlogi k priloženemu poročilu.

¹¹³ Prav tam.

¹¹⁴ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1954, str. 2; SI ZAL LJU 31/4, t. e. 7, a. e. 107, Poslovno poročilo o poslovanju podjetja v letu 1954.

¹¹⁵ SI ZAL LJU 78, t. e. 5, a. e. 33, Poročilo s področja gospodarstva, kmetijstva in gozdarstva, komunale, gradbeništva in stanovanjskih zadev, str. 2; SI ZAL LJU 78, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev, 8. 11. 1959, str. 1.

¹¹⁶ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik razširjene seje Občinskega komiteja ZKS Ljubljana-Rudnik, 21. 9. 1959, Realizacija družbenega plana za leto 1959, str. 3.

¹¹⁷ SI ZAL LJU 78, t. e. 5, a. e. 33, Poročilo s področja gospodarstva, kmetijstva in gozdarstva, komunale, gradbeništva in stanovanjskih zadev, str. 2; SI ZAL LJU 78, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev, 8. 11. 1959, str. 1; Zapisnik zbora volivcev za proizvodnjsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, str. 1.

Krajevni kino Ig, ki je bil ustanovljen ob koncu leta 1946, je imel v začetku petdesetih let predstave dvakrat tedensko, ob sobotah in nedeljah, tam so delali le honorarni zaposleni.¹¹⁸ Zaradi slabega poslovanja so leta 1953 likvidirali krajevno kovačijo.¹¹⁹ Težave v poslovanju krajevnih podjetij so se nadaljevale tudi leta 1954. V Krajevnih gostilnah Ig so imeli težave s higienskimi razmerami, a vendarle so iz osnovnih sredstev DUR Kovinske industrije Ig ustanovili gostišče pri Gerbcu. Pekarna je ostala brez peka, ki se je zaposlil drugje. Kino je bil nerentabilen zaradi velike porabe električne energije, zato je ObLO Ig sklenil pobirati najemnino, in sicer za stanke 300 dinarjev, za domače igre 500 dinarjev in za gostovanja 1.000 dinarjev. Za novega upravnika kina je bil določen Julij Škraba.¹²⁰ Krajevna mesarija Ig je z mesom oskrbovala predvsem domače potrošnike. Viške mesa, ki ga je odkupovala od domačih kmetov, je leta 1954 začela oddajati v Ljubljano. Mesarija je imela dobro založeno ledenico, kar je omogočalo daljši obstoj mesa. Mila zima 1954/55 in težave pri nakupu ledu so prinesle nove skrbi, zaradi česar so

Zasebna obrt je bila slabo razvita, oblast pa je bila kritična do pojava »šušmarstva«. Ob pregledu poslovanja sedlarskega mojstra Ivana Črneteta, krojaškega mojstra Jožeta Žmuca, kovaškega mojstra Jožeta Mavca, čevljarkega mojstra Jožeta Jakopina, kolarskega mojstra Antona Anzelca, kolarskega mojstra Janeza Cimpermana in krojaškega mojstra Ignacija Ogrinca leta 1952 naj bi na primer odkrili več »šušmarjev«, ki so obrt opravljali brez dovoljenja. Navedli so čevljarja Franca Avanca, kolarja Jakoba Križmana, kolarja Antona Balanta in krojača Jakoba Mavca.¹²⁴ Kmalu po vojni je oblast zasebno obrt omejila oziroma z zakonskimi predpisi otežila poslovanje obrtnikov.¹²⁵ Revizor Franc Zlebnik je stagnacijo sicer zaznal, a jo je pripisal neugodnim gospodarskim razmeram in dodal, da obrtniki ne živijo slabo:

¹²⁰ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig. 6. 3. 1954, str. 2.

125 Prinčič, *Podržavljenje gospodarstva*, str. 876–877.

Predvojna podoba gostilne Gerbec na razglednici, odposlani leta 1913 (dLib.si).

»Razen v par primerih je politična zavest obrtnikov v tem področju zelo slaba. Razen v par primerih pa sem ugotovil, da v splošnem obrtniki ne živijo slabo. Res se je pojavila nekaka stagnacija v obrti, to pa predvsem zaradi tega, ker si danes še ni nikdo na jasnem, kako se bodo cene formirale, ki še niso popolnoma stabilizirane.«¹²⁶ Pomanjkanje obrtnih storitev se je nadaljevalo tudi v naslednjih letih, še posebno v gradbeni stroki (zidarji in tesarji). To naj bi po mnenju občinskih odbornikov vodilo v »šušmarstvo«, pri čemer so zopet izpostavljali visoke zaslužke ter neplačevanje dohodnine in prometnega davka, zato so predlagali njihovo obdavčitev ali kaznovanje.¹²⁷

Leta 1953 je bilo na območju ObLO Ig registriranih 19 obrtnikov pavšalistov in več drugih posameznikov, ki so opravljali le priložnostna dela. To so bili večinoma prevozniki in kmetje, ki so pletli kite iz ločka. Registra o žganjekuhi niso vodili, saj območje ni bilo primerno za gojenje sadnega drevja.¹²⁸ Leta 1954 je bilo v občini Ig skupno že 31 obrtnikov: sedem kovačev, štirje kolarji, trije mizarji (od tega en obrat socialističnega sektorja), trije krojači, trije čevljarji, en sedlar, dva ključavničarja, en brivec in šest mlinarjev. Ni pa bilo nobene šivilje, tesarja ali zidarja. ObLO se je zopet pritoževal, da ta dela opravljajo razni »šušmarji«, obrtniki pa so se po drugi strani pritoževali nad visokimi davki.¹²⁹ Kljub pomanjkanju obrtnikov pa lahko preberemo, da »Ig kot kmečki center ne ustvarja velikega povpraševanja po obrtniških uslugah. V kolikor pa je povpraševanje po kovaških, kolarskih in mizarjskih uslugah, pa za ta dela sedanja

obrtiška mreža zadošča.«¹³⁰ Obrt se tudi v naslednjih letih ni razvijala. Leta 1960 so na Igu pogrešali različne obrtne storitve, na primer čevljarja, pekarno in frizerja, pa tudi obrat družbene prehrane.¹³¹

Leta 1954 je v občini Ig obratovalo devet gostišč, od tega šest v okviru socialističnega sektorja.¹³² Na Igu so bili Gostišče Rupert Ig (državna gostilna), Gostišče Gerbec Ig (državna gostilna), Gostišče Jesih Anton Ig (zakupna gostilna) in Gostišče Kežman Ig (zakupna gostilna).¹³³ Leto pred tem je obratovala še zakupna gostilna Iva Javornik.¹³⁴ Načrtovali so, da bi se vse obstoječe gostilne v občini združile v eno gostinsko podjetje, vanj pa bi vključili tudi gostišče v Iškem vintgarju,¹³⁵ ki je bilo priljubljena izletniška točka že v začetku desetletja.¹³⁶

V občini Ig so sredi petdesetih let obratovale trgovine v okviru treh kmetijskih zadrug – na Igu, v Tomišlju in na Golem – ter poslovalnica trgovskega podjetja Tabor iz Grosuplja na Igu.¹³⁷ Leta 1958 sta bili na Igu poslovalnica trgovskega podjetja Hrana in poslovalnica Vintgar trgovskega podjetja Tabor.¹³⁸ Sicer pa je bila trgovska panoga v celotni občini

¹³⁰ Prav tam, str. 16.

¹³¹ SI ZAL LJU 78, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev za proizvodnjsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, str. 2.

¹³² SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 16.

¹³³ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1954, str. 1–2.

¹³⁴ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik, 13. 11. 1953, str. 2.

¹³⁵ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1954, str. 1–2.

¹³⁶ Župančič, *Okraj Ljubljana okolica*, str. 43.

¹³⁷ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 16.

¹³⁸ SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 4. seje zbora proizvodnjalcev občine Ljubljana-Rudnik, 29. 9. 1958, Polletna realizacija družbenega plana gospodarskih organizacij na območju občine Ljubljana-Rudnik, str. 1.

¹²⁶ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Poročilo o pregledu privatnih obrtnih podjetij, 8. 4. 1952, str. 2.

¹²⁷ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, str. 2.

¹²⁸ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik, 12. 11. 1953.

¹²⁹ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 15–16.

Poslovalnica trgovskega podjetja Hrana v začetku šestdesetih let 20. stoletja (arhiv družine Piškurič).

Ljubljana Rudnik še v začetku šestdesetih let slabo razvita. Trgovino so označili kot eno od najbolj zapostavljenih dejavnosti, »saj ves čas po vojni ni napravila skoraj nikakega razvoja«. ¹³⁹ Obstoječe trgovine so bile slabo založene. Posebno slaba naj bi bila preskrba s kruhom, pri čemer so izpostavljali predvsem območja Podpeči, Iga in Škofjice. ¹⁴⁰

Razvoj infrastrukture

Prvi vodovod za Ig in okoliške vasi je bil zgrajen tik pred prvo svetovno vojno, a ni znano, koliko hiš je oskrboval. V virih najdemo podatek, da je imel zajetje v Krvavicah nad gostiščem v Iškem vintgarju. ¹⁴¹ Prvotno je bil namenjen le za Ig in Iško vas, a se je razširil še na Staje, Kot, Strahomer, Vrbljene, Tomišelj, Podkraj, Brest in Mateno. Najprej je zaradi zmanjšanih kapacitet odpadla celotna nekdanja občina Tomišelj, kasneje pa je zaradi dotrajanosti nape-

ljav zadostoval le še za Iško vas, Kot in Staje, medtem ko so na Igu vzpostavili napravo za črpanje iz lastnega zajetja. ¹⁴² Del prebivalcev Iga se je oskrboval tudi iz vodovoda, ki je bil leta 1948 zgrajen za kazenski zavod na Igu. ¹⁴³

Nov vodovod je bil eno pomembnejših odprtih vprašanj. V petdesetih letih so vedno znova načrtovali njegovo ureditev, a so bila dela zaradi pomanjkanja sredstev pogosto preložena. ¹⁴⁴ Maja 1953 je bil sprejet predlog o uvedbi krajevnega samoprispevka za popravilo vodovoda za vasi Ig, Staje, Kot, Iška vas in Iška, s katerim so želeli zbrati 1.200.000,00 dinarjev. ¹⁴⁵ Zbirali naj bi po 1.000 dinarjev na vsako gospodinjstvo in po 500 dinarjev na hektar. ¹⁴⁶ Tudi leta 1954 je bilo popravilo vodovoda ena od prioritarnih nalog, ¹⁴⁷ zato je bil največji del občinskih financ

¹³⁹ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 3, Poročilo na združitvenem plenumu ZK občine Ljubljana Vič in Rudnik, 23. 1. 1961, str. 4.

¹⁴⁰ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 1, Poročilo občinskega komiteja ZKS Ljubljana-Rudnik na občinski konferenci, 13. 5. 1960, str. 42.

¹⁴¹ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Šveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, str. 20.

¹⁴² Prav tam; SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Splošna analiza krajevnih gospodarskih podjetij Ig, str. 3–4.

¹⁴³ SI AS 1267, t. e. MNZ/13, a. e. 619, Letno poročilo za leto 1948, str. 51; Piškurič, Začetki zapora, str. 263.

¹⁴⁴ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 5. redne seje ObLO Ig, 12. 4. 1953, str. 2; Zapisnik 8. redne seje ObLO Ig, 26. 7. 1953, str. 2.

¹⁴⁵ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, str. 1.

¹⁴⁶ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 39, Zapisnik zbora volivcev za območje vasi Ig, 21. 5. 1953.

¹⁴⁷ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1954, str. 2.

Pogled na Ig s Pungarta, razglednica (arhiv družine Piškurič).

namenjen za popravilo vodovoda Iška-Ig. A namestili so le en kilometer cevi in usposobili pomožni rezervoar.¹⁴⁸

Obnova vodovoda je ostala pereče vprašanje tudi po priključitvi občine Ig k občini Ljubljana Rudnik. Vodovod, ki se je napajal iz zajetja v Krvavicah, je bil ob koncu petdesetih let tako dotrajan, da je zadostno količino vode dovajal le gostišču v Iškem vintgarju in nekaterim hišam v vasi Iška.¹⁴⁹ Voda iz zajetja je bila fizikalno, kemijsko in bakteriološko neustrezna. Toda obnova vodovoda je bila povezana s prevelikimi stroški, prav tako pa ne bi trajno rešila preskrbe z vodo, zato so razmišljali o izkoriščanju podtalnice okoli Tomišlja in zgraditvi poskusnega vodnjaka. Vendar so dela morala počakati, saj je občina Ljubljana Rudnik v tem času vsa razpoložljiva sredstva namenjala za izgradnjo vodovoda Rudnik–Škofljica, s katero so pričeli leta 1957.¹⁵⁰ Vodovod za Ig ter okoliške vasi je zaradi pomanjkanja sredstev ostajal na drugem tiru do konca desetletja, posamezne hiše pa so še čakale na priklop na lokalni vodovod. Nekateri so morali

uporabljati tudi kapnice, vodnjake, studence in potoke.¹⁵¹

Čeprav tudi začetek leta 1960 ni prinesel veliko novega,¹⁵² so se tega leta začela postopna dela na vodovodu za vasi Ig, Staje in Kot. Načrti so bili skromni: nakup ene črpalke, popravilo rezervoarja in napeljava nove cevi od črpalke do rezervoarja. ObLO Ljubljana Rudnik je za dela namenil 1.000.000,00 dinarjev, predvidevali so tudi pomoč občanov.¹⁵³ V smernicah za leta 1961–1965 pa je izgradnja vodovoda za izanski bazen ostala najpomembnejša naloga. Na zborih volivcev so ponovno sprejeli sklepe o uvedbi samopriskevka.¹⁵⁴ Poleg tega so na Igu predvidevali še gradnjo nove šole in 10 do 20 stanovanj za delavce, ki so bili zaposleni na Igu, ureditev središča naselja in vodotoka v križišču ter izgradnjo dveh transformatorskih postaj.¹⁵⁵

¹⁴⁸ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 12–13.

¹⁴⁹ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Šveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, str. 20.

¹⁵⁰ SI ZAL LJU 78, t. e. 3, a. e. 14, Zapisnik 2. redne seje Sveta za komunalne, gradbene in stanovanjske zadeve, 15. 11. 1957, str. 2; SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 4. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 1. 2. 1958, Komunalna dejavnost v letu 1957, str. 2–3.

¹⁵¹ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 13. 12. 1958, Poročilo Sveta za gradbene in komunalne zadeve za leto 1958, str. 4–5; Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, str. 5, 22.

¹⁵² SI ZAL LJU 78, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev za proizvajalsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, str. 2.

¹⁵³ SI ZAL LJU 78, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev 4 volilnih enot, 27. 11. 1960, str. 1; SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 2. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana-Rudnik, 24. 12. 1960, Poročilo zadnjih zborov volivcev, str. 2.

¹⁵⁴ SI ZAL LJU 78, t. e. 3, a. e. 14, Osnovne smernice perspektivnega plana za dobo 1961–1965, str. 2.

¹⁵⁵ Prav tam.

Občinske in vaške ceste, pokopališča, kopanje jarkov na barju, urejanje in posipanje štrardonov ter paša na barju so bili predmet številnih sestankov z začetka petdesetih let. Želeli so regulirati del Željmajšnice pri Kremenici ter urediti zunanjo podobo na studencu sredi vasi.¹⁵⁶ Popravila občinskih cest so v tem času potekala izključno s prostovoljnimi delom.¹⁵⁷ Med druge komunalne naloge, ki so jih imeli v načrtu, so spadali še elektrifikacija hribovskih vasi, popravilo kanalizacije, obnova občinske stavbe ter izgradnja fizikturnega doma in ambulante.¹⁵⁸ Zaradi pomanjkanja sredstev za infrastrukturne projekte lahko zasledimo očitke, da krajevna podjetja niso dovolj sodelovala z ObLO Ig pri reševanju občinskih težav.¹⁵⁹ OLO Ljubljana okolica, ki ni zmožal pomagati pri večjih popravilih, pa je občini sporočal, naj najprej pristopi k manjšim projektom, na primer k popravilu šole in občinske stavbe.¹⁶⁰ Adaptacija slednje je potekala leta 1953. ObLO zanjo sicer ni dobil odobrenih sredstev, a je računal, da bo potreben denar dobil od prostovoljnih prispevkov podjetij in od zvišane kvote obračuna davkov.¹⁶¹ Tega leta sta bila pripravljena stanovanje za tajnika in poročna soba, izvedli so stavbna mizarska dela in pričeli z urejanjem fasade.¹⁶² Leta 1954 so uredili le cestni ovinek pri ekonomiji kazenskega zavoda na Igu ter nadaljevali z nekaterimi deli pri obnovi občinske stavbe.¹⁶³

Obnova infrastrukture je bila počasna tudi v drugi polovici petdesetih let, pri čemer so veliko pomagali prebivalci sami. Ko so med letoma 1956 in 1957 obnavljali in vzdrževali nekatere lokalne ceste, so prebivalci prispevali več kot polovico vseh stroškov s prevozi materiala.¹⁶⁴ Za čiščenje in vzdrževanje cest so bili zaposleni cestarji,¹⁶⁵ pogosto pa lahko preberemo, da naj bi glavno cesto na Igu uničevala in onesnaževala živina, ki so jo po njej vodili na pašo in na vodo. Zato je njeno urejanje prineslo le kratkotrajne

rešitve,¹⁶⁶ čemur so sledili pozivi za prepoved vodenja živine po glavni cesti.¹⁶⁷

Prometno varnost v vasi so ogrožali tudi nekateri nepregledni ovinki in mostovi, ki so bili v zelo slabem stanju.¹⁶⁸ V slabem stanju so bile tudi zapornice na Izici in brv preko nje.¹⁶⁹ Ko je leta 1960 slabo vreme povzročilo dodatno škodo na cestah in mostovih, je ObLO Ljubljana Rudnik za popravilo sicer dodelil nekaj sredstev iz cestnega sklada, a v večji meri so ponovno računali na pomoč lokalnih prebivalcev.¹⁷⁰ Dodatno težavo v prometu sta povzročala sejmišče, ki je bilo za Gostiščem Gerbec,¹⁷¹ in javna tehnična na dvorišču gostilne. Jeseni so tam potekali odkupi in enkrat mesečno sejni. Ob takih priložnostih vsa vprežna vozila niso mogla na dvorišče gostilne, stala so na cesti, ki je bila v tem delu ozka in ovinkasta, ter ovirala promet. Ob takih priložnostih se je zbralo tudi do 70 vprežnih vozil.¹⁷² »Dogajajo se tudi primeri, da je vprega brez vsakega nadzorstva na cesti in dvorišču, dočim se lastniki nahajajo v gostišču«, ¹⁷³ so se pritoževali in želeli, da bi uredili parkirišče na Igu, ki bi rešilo te težave.¹⁷⁴

Leta 1957 se je nadaljevala gradnja konjačije¹⁷⁵ na Igu, v začetku leta 1958 ji je manjkalo še električni priključek. Daljnovod za napajanje hiše za konjača so gradili ob cesti Ig–Golo. V njeni bližini so bile še štiri hiše, ki niso imele električne razsvetljave, zato so sklenili, da morajo njihovi stanovalci prostovoljno pomagati pri izkopu jam za drogeve in montaži voda, »saj bodo s tem pripomogli sami sebi, da pridejo do električne razsvetljave«. ¹⁷⁶ Leta 1958 je ObLO Ljubljana Rudnik naročil urbanistične načrte, med drugim za Ig. Pri tem so zapisali: »Spričo hitro razvijajoče se industrije v naselju Ig in Škofljica je nujna potreba, da se organizirano predvidi nadaljnji razvoj teh naselij, tako v pogledu industrije kakor tudi v pogledu stanovanjske

¹⁵⁶ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, str. 2; SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 39, Zapisnik zbora volivcev za območje vasi Ig, 21. 5. 1953.

¹⁵⁷ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 8. redne seje ObLO Ig, 26. 7. 1953, str. 2.

¹⁵⁸ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 12. 1. 1953, str. 2; Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, str. 2.

¹⁵⁹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 8. redne seje ObLO Ig, 26. 7. 1953, str. 1.

¹⁶⁰ Prav tam.

¹⁶¹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 4. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1953, str. 1–2.

¹⁶² SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 8. redne seje ObLO Ig, 26. 7. 1953, str. 3.

¹⁶³ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 12–13.

¹⁶⁴ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 4. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 1. 2. 1958, Letno poročilo o delu in vzdrževanju ceste IV. reda na področju Občinskega ljudskega odbora Ljubljana-Rudnik v letu 1957, str. 1–2.

¹⁶⁵ Prav tam, str. 2.

¹⁶⁶ SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 13. redne seje ObLO Ljubljana-Rudnik, 8. 12. 1956, str. 23.

¹⁶⁷ SI ZAL LJU 78, t. e. 3, a. e. 15, Zapisnik 12. redne seje Sveta za splošno upravne in notranje zadeve ObLO Ljubljana-Rudnik, 25. 9. 1959, str. 2; Poročilo o cestno prometni varnosti za leto 1958, 27. 6. 1959, str. 9.

¹⁶⁸ SI ZAL LJU 78, t. e. 3, a. e. 20, Zapisnik 1. redne seje prometno-varnostne komisije ObLO Ljubljana-Rudnik, 17. 3. 1960, str. 2.

¹⁶⁹ SI ZAL LJU 78, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev 4 volilnih enot, 27. 11. 1960, str. 2.

¹⁷⁰ SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 2. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana-Rudnik, 24. 12. 1960, Poročilo zadnjih zborov volivcev, str. 2.

¹⁷¹ V dokumentu je napisano Gostišče Grebenc, kar pa je najverjetneje pomota, saj je imelo javno tehniko Gostišče Gerbec.

¹⁷² SI ZAL LJU 78, t. e. 3, a. e. 20, Zapisnik 3. redne seje prometno-varnostne komisije ObLO Ljubljana-Rudnik, 25. 4. 1960, str. 2–3.

¹⁷³ Prav tam, str. 2.

¹⁷⁴ Prav tam.

¹⁷⁵ Prostor za zakopavanje živalskih trupel in stavba, kjer je živel konjač. Domačini so uporabljali tudi ime šintarija.

¹⁷⁶ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 4. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 1. 2. 1958, Gradnje, str. 1.

izgradnje.«¹⁷⁷ Ig je v petdesetih letih dobil tudi telefon. Ta je bil v vasi zagotovo že leta 1957, ni pa razvidno, koliko priključkov je bilo.¹⁷⁸

Šestdeseta leta so prinesla drugačno razumevanje okolja, čedalje več je bilo idej o turistični ponudbi in zahtev po urejenosti podobe Iga. Kraj sam sicer ni bil turistično zanimiv, večje potenciale so videli v njegovi okolici, kjer so bili Iški vintgar, Kurešček in Krim, zato pa je bil pomemben za tranzit. Menili so, da je treba »hitro ukrepati, da se vsa navlaka skozi Ig odpravi, t. j. da se porušijo ostanki ruševin, odstranijo neokusne razdrte ograje in da se v turistični sezoni čisti cesta, ki vodi preko Iga«,¹⁷⁹ opozarjati prebivalce, naj skrbijo za čistočo, ter sanitarno pregledati vsa gostišča.¹⁸⁰ Prav tako so ugotavljali, da bi bilo treba urediti avtobusne povezave z vasi iz izanskega zaledja, »ker je v teh vaseh zelo veliko ljudi, ki se vozijo s kolesom oziroma hodijo peš na delo in tako prihajajo na delovno mesto utrujeni«.¹⁸¹ Avtobusna povezava do Golega ni bila mogoča zaradi slabih cest, razmišljali pa so o povezavi z Želimljami, Tomišljem in Brestom.¹⁸²

Kljub vsemu trudu za razvoj infrastrukture so težave ob koncu leta 1960 ostajale podobne kot ob začetku prejšnjega desetletja: »Naše krajevne potrebe so velike: vodovod, šola, obrt, električna napeljava, stanovanjska stiska, gostinstvo, trgovina itd. Toda tega brez finančne in materialne pomoči komune, krajevna podjetja, KLO ter SZDL niso zmožne.«¹⁸³

Šolstvo

Obnova šole, ki se je zaključila leta 1953, je bila eden večjih projektov povojnega obdobja na Igu. V vojni poškodovano šolsko poslopje so začeli deloma obnavljati že leta 1945, a dela so zaradi skromnega proračuna potekala počasi.¹⁸⁴ Šele leta 1952 je občina od OLO Ljubljana okolica dobila večja sredstva za obnovo,¹⁸⁵ nekaj dodatnih pa še leta 1953.¹⁸⁶ Julija tega leta so bila dela večinoma končana. Poslopje je imelo prekrito streho, urejeno fasado ter prebeljena

okna, vrata in notranje prostore, izvedli pa so tudi nekaj kleparskih del.¹⁸⁷ V šolskem letu 1952/53 je bila na Igu zaradi premajhnega števila otrok ukinjena nižja gimnazija in uvedena navadna osemletna šola,¹⁸⁸ ki je imela le šest oddelkov.¹⁸⁹

Uvedba enotne osemletne šole in reorganizacija mreže šol, ki sta prišli s šolsko reformo leta 1958, sta tudi na Ig prinesli spremembe.¹⁹⁰ Osnovna šola z vsemi osmimi razredi naj bi bila na Igu vzpostavljena do leta 1960,¹⁹¹ šolski okoliš naj bi zajemal vasi Iška vas, Tomišelj, Golo in Želimlje.¹⁹² Tako je v šolskem letu 1958/59 osnovna šola na Igu v višjih razredih vključila učence iz Iške vasi in Tomišlja.¹⁹³ V šolskem letu 1960/61 pa je bila vzpostavljena popolna osemletka, ki je imela deset oddelkov in dvanajst učiteljev.¹⁹⁴ S povečevanjem števila učencev je znova prišlo do prostorske stiske. Že v šolskem letu 1959/60 so se s skromnimi koraki za zbiranje sredstev lotili projekta gradnje nove šole.¹⁹⁵ Novembra 1960 pa je bil izglasovan poseben krajevni samoprispevek,¹⁹⁶ časovno omejena dajatev, ki je za območje krajevnega odbora Ig znašala tri odstotke od osebnih dohodkov zaposlenih oziroma dohodkov iz opravljanja dejavnosti, za območje krajevnega odbora Tomišelj dva odstotka in za območje krajevnega odbora Golo en odstotek.¹⁹⁷ Samoprispevek so morali plačevati vsi zaposleni prebivalci s stalnim prebivališčem v teh krajevnih odborih. Plačati ga je bilo treba v denarju, le kmetje so ga lahko plačali tudi z lesom, delom ali z opravljanjem voženj.¹⁹⁸ Načrte za šolo je gradbeni odbor leta 1960 naročil pri Projektivnem zavodu Rudnik.¹⁹⁹

¹⁷⁷ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 13. 12. 1958, Poročilo Sveta za gradbene in komunalne zadeve za leto 1958, str. 9.

¹⁷⁸ SI ZAL LJU 78, t. e. 3, a. e. 14, Zapisnik 2. redne seje Sveta za komunalne, gradbene in stanovanjske zadeve, 15. 11. 1957, str. 2.

¹⁷⁹ SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 9. seje zbora proizvajalcev občine Ljubljana-Rudnik, 25. 6. oziroma 1. 7. 1960, Razprava o razvoju turizma in gostinstva, str. 3.

¹⁸⁰ Prav tam.

¹⁸¹ SI ZAL LJU 78, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev za proizvajalsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, str. 1.

¹⁸² Prav tam.

¹⁸³ SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Poročilo sekretarja osnovne organizacije ZKS terena Ig, 27. 10. 1960, str. 8.

¹⁸⁴ Več o obnovi šolskega poslopja gl. Piškurič, Od stare do nove šole, str. 291–295.

¹⁸⁵ SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 11–37.

¹⁸⁶ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 4. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1953, str. 1–2.

¹⁸⁷ SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 40; SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104, a. e. 210, Zapisnik 7. redne seje ObLO Ig, 21. 6. 1953, str. 2.

¹⁸⁸ SI ZAL LJU 460, t. e. 1, a. e. 12, Odlok.

¹⁸⁹ SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 42, 43, 53, 58, 63, 68, 73.

¹⁹⁰ Več o tem gl. Piškurič, Od stare do nove šole, str. 295–298.

¹⁹¹ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 13. 12. 1958, Program razvoja šolstva in plan gradenj obveznih šol v občini Ljubljana-Rudnik do leta 1962, str. 2–3.

¹⁹² Prav tam.

¹⁹³ SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 71; SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 12. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 13. 12. 1958, Program razvoja šolstva in plan gradenj obveznih šol v občini Ljubljana-Rudnik do leta 1962, str. 2.

¹⁹⁴ SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 80.

¹⁹⁵ SI ZAL LJU 78, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev 4 volilnih enot, 27. 11. 1960; SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 74.

¹⁹⁶ SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 27. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 24. 12. 1960, Obrazložitev k odlokom o uvedbi posebnega krajevnega samoprispevka.

¹⁹⁷ SI ZAL LJU 78, t. e. 2, Zapisnik 27. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 24. 12. 1960, Odlok o uvedbi posebnega krajevnega samoprispevka za območje krajevnih odborov Ig, Golo in Tomišelj.

¹⁹⁸ Prav tam.

¹⁹⁹ SI ZAL LJU 78, t. e. 3, a. e. 16, Zapisnik 22. seje Sveta za družbeni plan in finance, 8. 6. 1960, str. 3.

Osnovna šola Ig po končani obnovi leta 1953 (SI ZAL LJU 460).

Krajši čas je v petdesetih letih na Igu deloval tudi vrtec. Osnovan je bil 1. julija 1953. Na začetku ga je obiskovalo 10 otrok, ob koncu šolskega leta 1953/54 pa je bilo vanj vpisanih 25 otrok.²⁰⁰ A ker vrtec ni imel ustreznih prostorov, je bil z odlokom sanitarne inšpekcije OLO Ljubljana okolica 1. septembra 1954 ukinjen.²⁰¹

Prav tako je v šolskem letu 1953/54 na Igu začela delovati kmetijsko gospodarska šola. Njen namen je bilo izobraževanje kmečke mladine na področju kmetijstva.²⁰² Septembra 1953 je namreč OLO Ljubljana okolica sprejel sklep o obveznem šolanju pošolske kmečke mladine v kmetijsko-gospodarskih šolah. Že pred tem, od šolskega leta 1951/52, so na Igu potekali tečaji, na katerih naj bi se udeležence poleg kuhanja in gospodinjstva učile nekaterih splošnih predmetov.²⁰³ Kasneje so učence kmetijsko gospodarske šole želeli usposobiti tako s strokovnimi kot splošnimi predmeti. Splošne predmete (slovenščina, zgodovina, zemljepis, računstvo, higiena oziroma zdravstvo, kmetijska tehnika, ročna dela, gospodinjstvo, združništvo) so poučevali učitelji z Osnovne šole Ig, strokovne (biologija, živinoreja, poljedelstvo, sadjarstvo, travništvo, vrtnarstvo, selekcija) pa gostujoči inženirji agronomije iz Ljubljane.²⁰⁴ Pouk je potekal v šoli na Igu, od začetka je bil vodja šole Feliks Jug, upravitelj

osnovne šole Ig,²⁰⁵ ki ga je v zadnjem šolskem letu zamenjal novi šolski upravitelj. Šola je imela težave z učiteljskim kadrom, zato je bil pouk v nekaterih letih okrnjen oziroma je potekal samo za en letnik.²⁰⁶ Prav tako je bilo iz leta v leto manj zanimanja za tovrstno izobraževanje, pritoževali so se tudi zaradi slabega obiska vpisanih učencev. Vpisanih je bilo med 11 in 40 učencev in učenk, prevladovala so učenke.²⁰⁷ Za izboljšanje obiska pouka je bilo težišče predvsem na strokovnih predmetih, za večjo motivacijo deklet pa je bil organiziran tudi kuharski tečaj. Ker je bil obisk šole kljub temu slab, so februarja 1957 izdali sklep o začasni prekinitvi pouka.²⁰⁸ Tudi v naslednjem šolskem letu je bilo zanimanje med fanti za šolo zelo slabo, dekleta pa so redno obiskovala pouk, »ker jim je bil obljubljen šiviljski tečaj«.²⁰⁹ V zadnjem letu obstoja, leta 1959, je šolo obiskovalo 11 učenk, pouk je potekal le nekaj mesecev. Najbolje je bil obiskan pouk gospodinjstva, za ostale predmete ni bilo zanimanja.²¹⁰

Zdravstvena oskrba

Čeprav sta bila na Igu do leta 1950 zagotovo nameščena zdravnik in babica,²¹¹ za nekaj let ni podat-

²⁰⁰ SI ZAL LJU 460, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika Ig, str. 47.

²⁰¹ Prav tam, str. 53.

²⁰² Prav tam, str. 47.

²⁰³ SI ZAL LJU 484, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika Kmetijsko-gospodarske šole na Igu, str. 1–3.

²⁰⁴ Prav tam, str. 3–15.

²⁰⁵ SI ZAL LJU 484, t. e. 1, a. e. 4, Dopis Komisiji za pošolsko mladino, 19. 11. 1952.

²⁰⁶ SI ZAL LJU 484, t. e. 1, a. e. 1, Šolska kronika Kmetijsko-gospodarske šole na Igu, str. 7–8.

²⁰⁷ Prav tam, str. 4–15.

²⁰⁸ Prav tam, str. 11–12.

²⁰⁹ Prav tam, str. 13.

²¹⁰ Prav tam, str. 15.

²¹¹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 14, a. e. 17, Zapisnik 21. seje KLO Ig, 26. 11. 1948; Zapisnik 9. redne seje KLO Ig, 22. 4. 1950.

Ižanske pastirice (arhiv družine Piškurič).

ka o obstoju ambulanste. Januarja 1953 je bila (verjetno ponovno) odprta ambulanta na Igu, zdravnik pa naj bi prihajal vsak dan iz Ljubljane, dokler ne bi uredili stanovanja zanj. Bolniška sestra naj bi stanovala v vasi.²¹²

Ko je bil leta 1956 ustanovljen Zdravstveni dom Rudnik, ki je imel sedež na Dolenjski cesti, je začela v njegovem okviru delovati tudi splošna ambulanta na Igu.²¹³ Na začetku je obratovala le tri dni v tednu. Kot eno večjih zdravstvenih tveganj za prebivalstvo so izpostavljali vprašanje pitne vode.²¹⁴ Tako kot v drugih podeželskih krajih so tudi v ambulantni na Igu težko dobili zdravstveni kader. Leta 1956 je izmenično na Igu in Škofljici delal zdravnik Franc Lobe. Poleg rednega dela v ambulantah je opravljal terensko delo. Ker so želeli, da bi ostal le na Škofljici, je bilo treba za ambulantno na Igu najti drugega zdravnika, a kandidatov zaradi neurejenih stanovanjskih razmer ni bilo. 1. januarja 1957 je ambulanto prevzela zdravnica Silva Postrežin, ki jo je štipendiral OLO Ljubljana. Stanovanje je dobila v stavbi, v kateri je bila ambulanta.²¹⁵ Postrežinova se je oktobra 1958

poročila, se preselila v Ljubljano in kmalu nastopila porodniški dopust. Stanovanje na Igu so tako zapečatili in rezervirali za novega zdravnika. Začelo se je daljše čakanje na zdravnika, saj je Ig spadal med kraje, kjer je bilo težko dobiti zdravstveno osebje, »kljub temu, da je enosobno stanovanje zagotovljeno«.²¹⁶

Maja 1960 je na Ig prišel zdravnik Franc Cetin, ki pa je službo kmalu odpovedal zaradi neprimerne stanovanja, nizke plače, stalnega dežurstva in nizkega pavšala za zdravniške obiske.²¹⁷ Leta 1960 je bila na Ig dodeljena tudi medicinska sestra Marija Žore. Zaradi pomanjkanja ustreznih stanovanj so jo namestili kar v prostoru otroške posvetovalnice, medtem ko naj bi se zdravnik preselil v poročno sobo, saj je občina njegovo stanovanje potrebovala za poštni urad.²¹⁸ Cetinu se je pripravištvu izteklo februarja 1961.²¹⁹ V začetku leta 1961 so za razpisano mesto zdravnika na Igu pogovori potekali s Tatjano Rebec-Gerbec in Tatjano Kranjc.²²⁰

Prav tako hitro so se menjale medicinske sestre. Na Igu je kot medicinska sestra najprej delovala Staša Rupnik, ki je ob ustanovitvi Zdravstvenega doma

²¹² SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 12. 1. 1953, str. 2.

²¹³ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Poročilo Sveta za zdravstvo, str. 7.

²¹⁴ SI ZAL LJU 78, t. e. 5, a. e. 33, Poročilo s področja gospodarstva, kmetijstva in gozdarstva, komunale, gradbeništva in stanovanjskih zadev, str. 13.

²¹⁵ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Poročilo sveta za zdravstvo, str. 8.

²¹⁶ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, str. 8.

²¹⁷ SI ZAL LJU 78, t. e. 3, a. e. 9, Zapisnik 5. redne seje upravnega odbora ZD Rudnik, 14. 10. 1960, str. 2.

²¹⁸ Prav tam, str. 3.

²¹⁹ Prav tam, str. 2.

²²⁰ SI ZAL LJU 78, t. e. 3, a. e. 9, Zapisnik 6. redne seje upravnega odbora ZD Rudnik, 21. 1. 1961, str. 2.

Rudnik odšla na izpopolnjevanje za patronažno sestro. Njeno delo je začasno prevzela zobna instrumentarka Andreja Vidmar. Po vrnitvi je Rupnikova delala v ambulanti, popoldne pa je opravljala patronažno službo. Ker je bilo to prenaporno, so za delo v ambulanti zaposlili še Tilko Šušteršič, a obe sta do konca leta 1956 odšli z Iga. V ambulanto so nato sprejeli bolničarko Marijo Zdravje, ki je stanovala na Igu.²²¹ Od odhoda Rupnikove na Igu ni bilo stalne patronažne sestre.²²² Najnujnejše obiske sta opravljali patronažni sestre iz mestnega dela,²²³ delno tudi babica, ki je delovala na Igu.²²⁴ To je bila Franciška Prezelj, ki je delovala na 112,3 km² velikem območju s 3.158 prebivalci.²²⁵ Skrbela je za vasi Ig, Dobravica, Sarsko, Kot, Staje, Iška vas, Iška, Gornji Ig, Matena, Iška Loka, Klada, Želimlje, Brest, Tomišelj, Strahomer, Vrbljene, Dolnje Golo, Gornje Golo, Škrilje, Visoko, Zapotok, Selnik, Rogatec in Draga.²²⁶ Tudi babica je bila brez stanovanja in bali so se, da bi zaradi tega lahko odpovedala službo.²²⁷

V okviru ambulante na Igu sta delovala še posvetovalnica za nosečnice in otroški dispanzer. V slednjem je najprej enkrat tedensko delal Lobe, kasneje pa pediatri, ki jih je pošiljal Centralni otroški dispanzer.²²⁸ Manjkala pa je zobna ambulanta, saj je zaradi neustreznih prostorov in domnevno premalo pacientov niso predvideli.²²⁹ Zato so morali prebivalci Iga zobozdravstvene storitve poiskati drugje.

Poleg nestalnosti medicinskega osebja sta bili težavi zdravstvene ambulante na Igu obsežen teren in malo socialno zavarovanih ljudi, saj je bilo veli-

ko kmečkega prebivalstva.²³⁰ Ambulanta na Igu poleg tega ni bila opremljena s tekočo vodo. V njenih prostorih sta bila sicer vgrajena sodobni umivalnik in angleško stranišče, morali bi narediti samo še priključek na lokalni vodovod in montirati malo električno črpalko. S tem bi hiša, v kateri so bili poleg splošne ambulante in posvetovalnice za otroke še krajevni urad, gozdna uprava in nekaj strank, dobila vodo.²³¹

Vsakdanje življenje

Število prebivalcev Iga je v obravnavanem obdobju naraščalo. Med letoma 1953 in 1961 se je povečalo od 807 na 847, število gospodinjstev pa od 186 na 263.²³² S 1. aprilom 1953 je na Igu stopila v veljavo nova numeracija hišnih števil.²³³ Počasi, a vztrajno so se kazale tudi spremembe v načinu življenja in standardu prebivalcev. Novi razvojni cilji, ki jih je država sprejela konec leta 1955, so med drugim vključevali dvig življenjskega standarda. Spremembe so postopoma zaživele od druge polovice petdesetih let.²³⁴ Spreminjanje strukture prebivalstva je bilo ob koncu desetletja hitro v celotni občini Ljubljana Rudnik. Nekmečko prebivalstvo je poleg mestnega predela najhitreje naraščalo v Podpeči, na Igu in Skofljici.²³⁵ *»Mnogo delavcev v industriji je še vedno obdržalo svoje koščke zemlje ali pa stanujejo na domu, se vozijo na delo, v prostem času pa, ko bi morali imeti možnost za strokovno in kulturno dviganje, morajo pomagati pri delu. Zato je njihovo prizadevanje na delovnem mestu v podjetju in tudi njih zainteresiranost za podjetje in njegov razvoj manjše, kot bi lahko sicer bilo. Poleg tega negativno vplivajo v drugi smeri, pa naj to objektivno hočejo ali ne, v smeri zaviranja naporov za modernizacijo kmetijstva.«*²³⁶ A modernizacija je le počasi prihajala na Ig in v okoliške kraje. Na Igu so na primer ženske leta 1960 še vedno prale na Ižici. To vidimo iz želje po ureditvi perišča in dvigu podrtih pralnih kamnov. *»Je pa to splošna želja vseh peric severnega in zapadnega dela Iga, kakor tudi vasi Staje in Kot, katere so – ker ni vodovoda – prisiljene hoditi pral na studenec v sredini Iga«,* so še dodali.²³⁷

²²¹ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Poročilo Sveta za zdravstvo, str. 7.

²²² SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, str. 7.

²²³ Oblast se je zavedala pomena patronažne službe, ki je dajala nasvete materam z dojenčki, nadzorovala socialno stanje družin in spremljala zdravstveno stanje predšolskih otrok. To so bili preventivni ukrepi, s katerimi so želeli zmanjševati število obolelih otrok (gl. SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, str. 11).

²²⁴ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Poročilo Sveta za zdravstvo, str. 9.

²²⁵ Prav tam, str. 14.

²²⁶ Prav tam, str. 9.

²²⁷ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, str. 7.

²²⁸ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Poročilo Sveta za zdravstvo, str. 9–10.

²²⁹ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, str. 6.

²³⁰ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 5. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 29. 3. 1958, Razprava k Poročilu Sveta za zdravstvo, str. 42.

²³¹ SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 13. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 6. 1. 1959, Poročilo Sveta za zdravstvo in sanitarne inšpekcije, str. 5.

²³² *Prebivalstvo in gospodinjstva po popisih 1948, 1953, 1961 in 1971* (https://www.stat.si/publikacije/popisi/1971/1971_3_01.pdf (28. 1. 2020)).

²³³ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 12. 1. 1953, str. 2.

²³⁴ Princič, Nova gospodarska politika, str. 1000–1001.

²³⁵ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik seje komiteja ZKS Ljubljana-Rudnik, 17. 6. 1960, Poročilo tov. Habjan Franca na plenumu občinskega komiteja ZK Ljubljana-Rudnik, str. 2–3.

²³⁶ Prav tam, str. 3.

²³⁷ SI ZAL LJU 78, t. e. 4, Zapisnik zbora volivcev za proizvajalsko skupino IV in V na področju Iga, 18. 3. 1960, str. 2.

Šranga pri Gostišču Rupert (arhiv družine Piškurič).

Do sredine petdesetih let 20. stoletja je bilo življenje skromnejše in kupna moč šibka. Zagotovljena preskrba prebivalstva je bila z začetkom leta 1953 ukinjena, toda oskrba s hrano je še nekaj časa ostala motena. Ko so občinski odborniki tega leta razpravljali o preskrbi z moko, maščobo in sladkorjem, so sklenili: »Vsi odborniki naj objasnjujejo prebivalstvu, da je teh živil za preskrbo prebivalcev dovolj in da naj ne nakupujejo večjih količin, ker s tem povzročajo motnje v preskrbi. V vseh trgovskih mrežah se uvede evi-

denca nad potrošnjo, dolžnost OBLO je, da kontrolira te ukrepe.«²³⁸ Tudi iz sklepov o izterjavi oziroma rubežu davkov, ki so bili do sredine desetletja dokaj pogosti, lahko sklepamo, da ljudje niso imeli na razpolago veliko finančnih sredstev.²³⁹ Davki so bili občutljiva

²³⁸ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 5. redne seje ObLO Ig, 12. 4. 1953, str. 1.

²³⁹ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 3. redne seje ObLO Ig, 2. 2. 1953, str. 2; Zapisnik 5. redne seje ObLO Ig, 12. 4. 1953, str. 2.

tema in v zapisnikih se pojavljajo tudi poročila o nepravilnostih. Pri tem so izpostavili nekatere odbornike, ki niso bili sorazmerno obdavčeni v primerjavi z ostalimi prebivalci.²⁴⁰ Leta 1959 pa v poročilu ljudske milice zasledimo, da so ljudje na javnem zborovanju kritizirali oblast, da ne gleda na kmeta in njegov obstoj. Dodali so: »Nekateri kmetje govorijo, da ne bodo mogli več shajati s svojimi kmetijami, če bodo imeli tako visoke davke, da bo boljše, če opustijo kmetije in gredo v službo s člani družine, da bodo na ta način lažje živeli kot pa tako. Drugi govorijo, da davkov enostavno ne bodo plačali, da se raje prepustijo rubežu. Tretji pa govorijo, da se danes ne gleda za napredek kmetijstva, ker hočejo kmete z davki uničiti.«²⁴¹

Do sredine petdesetih let so tudi odnosi s Cerkvijo ostajali izrazito konfliktni. Revizijska komisija OK KPS Ljubljana okolica je na primer leta 1952 izpostavljala tiste prebivalce, ki so jih redno videvali v župnišču, ali katerega od članov partije, da otroke uči verskih nauk. O izanskem župniku je zapisala: »Na Igu je župnik Bergant,²⁴² kateri je bil med okupacijo zagrizen sovražnik NOB in organizator be-ga. [...] Mašuje tudi popoldne in to one praznike ali dneve, ko delavci dopoldne delajo v podjetjih, zato ga naši ljudje ocenjujejo kot zelo prebrisanega in zamaskiranega bivšega in sedanjega protiljudskega duhovna.«²⁴³ Tako stališče ni presenetljivo, saj je odnos med državo in Cerkvijo leta 1952 dosegel najnižjo točko. Na Igu je bila v tem času odstranjena kapelica na studencu. Odlok o javnem redu in miru OLO Ljubljana okolica iz leta 1953 je cerkveno zvonjenje omejeval na redne cerkvene obrede. Zvonjenje ni smelo trajati več kot tri minute, prepovedano je bilo pritrkovanje in zvonjenje v nočnem času.²⁴⁴ Sicer pa je bilo prebivalstvo še vedno večinoma verno. V začetku petdesetih let je od 160 otrok na izanski šoli kar 126 obiskovalo verouk, kar je znašalo dobrih 78 odstotkov.²⁴⁵

Kljub težavam so med letoma 1952 in 1954 obnovili cerkev sv. Martina na Igu: prekrili so streho, zamenjali zlebove in se lotili restavriranja notranjosti. Obnovljeno cerkev si je leta 1954 ogledal tudi škof

Anton Vovk.²⁴⁶ Čeprav so se v drugi polovici desetletja postopoma rahljali napeti odnosi med Cerkvijo in oblastjo, je slednja še vedno pozorno spremljala delovanje prve. Ko je februarja 1960 na Igu, v Tomišlju in Želimljah potekal misijon, je dogodek skrbno spremljala ljudska milica. V poročilu je navajala živahne priprave duhovnikov in nekaterih najbolj aktivnih vernikov ter spremljala program maš, predavanj, molitev in celo tega, koliko denarja je bilo zbranega pri ofru.²⁴⁷ Oblast se je trudila, da obisk na misijskih obredih ne bi bil prevelik, zato se je »s strani političnih organizacij organiziralo razne izlete za šolsko mladino prav na tisti dan, ko je na sporedu misijona bil obred za mladino. Ta način odtegnitve je bil zelo uspešen, vsled česar pa so misijonarji obred seveda preložili na naslednji dan. Posebno pa bi bilo potrebno omeniti primere na Igu, kjer je prav tako bilo v času misijona predvideno, da se bo vršilo zdravstveno predavanje. Prebivalci so na predavanje prišli, vendar ni bilo moč najti ključa dvorane. Drugi primer prav tako na Igu je bil, da ni bilo kino predstave z izgovorom, češ, da se ne izplača. Prav tako je bilo tudi na Igu, da je bila napovedana dramska prireditve. Zadnji dan pa je odpovedala ena izmed glavnih vlog z motivacijo boleznih. Iz navedenih treh primerov sledi, da se te prireditve niso vršile, ker so to onemogočili klerikalni elementi, s čemer je bila dana možnost večjim obiskom misijona.«²⁴⁸ Partijski sekretar je celo opozoril vse člane, »da se nebi našel kakšen član ZK oz. ožji člani njegove družine, ki bi se kakorkoli udeležil teh traparij.«²⁴⁹ Partija se je obregnila tudi ob predvajanje filma na božični večer 1959: »Nekateri člani so pripomnili, da se je film predvajal v glavnem radi velikih finančnih težav, da imajo v planu kupiti nov kino projektor, popraviti in povečati kino dvorano. Res je, kar se tiče finančnega stanja, vendar bi film lahko planirali za kateri drugi dan, ne ravno na tak cerkveni praznik.«²⁵⁰ A so pri tem opozorili, da se ne sme preveč napadati kulturno umetniškega društva, »ker je že sedaj na zelo nizki stopnji in bi se lahko zgodilo, da bi v nasprotnem primeru tudi ti popustili.«²⁵¹

Kulturno življenje na Igu je bilo razmeroma živahno. Poleg filmskih predstav so ljudje za razvedrilo lahko obiskali gledališke igre. V začetku petdesetih let je kulturno prosvetno dejavnost na Igu vodil Julij Škraba, ki je bil tudi upravnik kina.²⁵² V okviru društva so sredi desetletja delovali ljudska univerza,

²⁴⁰ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 1. redne seje ObLO Ig, 23. 1. 1954, str. 1–4.

²⁴¹ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 7, Govorice o davkih in ukinitvi žage na Igu, 23. 2. 1959.

²⁴² Anton Bergant (1904–1971), duhovnik. Po koncu druge svetovne vojne zaprt in obsojen na 12 let odvzema prostosti s prisilnim delom zaradi agitiranja proti Osvobodilni fronti in sodelovanja z okupatorjem. Pogojno izpuščen maja 1951. Med letoma 1951 in 1971 je deloval kot župnik na Igu (gl. Griesser Pečar, *Cerkev*, str. 256–261; Jenko, *Kronika Iga*, str. 55; *Zgodovina, Župnija Ig* (<http://zupnija-ig.rkc.si/zgodovina> (24. 8. 2020)).

²⁴³ SI ZAL LJU 31/9, t. e. 28, a. e. 40, Nekateri izjave članov KP na Igu in Iški vasi, str. 2.

²⁴⁴ Odlok o javnem redu in miru, *Uradni list LRS*, št. 30/1953, str. 409; SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Dostava sejnih zapisnikov, 30. 6. 1953.

²⁴⁵ SI ZAL LJU 682, t. e. 3, a. e. 18, Pregled posejanja verouka šoloobveznih otrok: za mesec september, str. 1.

²⁴⁶ Jenko, *Kronika Iga*, str. 56–58.

²⁴⁷ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 8, Misijoni, 9. 3. 1960, str. 1–4.

²⁴⁸ Prav tam, str. 5.

²⁴⁹ SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik organizacijskega sestanka članov ZKS terena Ig, 15. 2. 1960, str. 3.

²⁵⁰ SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik sestanka ZK Ig, 21. 1. 1960, str. 1.

²⁵¹ Prav tam.

²⁵² SI ZAL LJU 682, t. e. 3, a. e. 18, Poročilo Ljudske prosvete Ljubljana-okolica, 1. 9. 1952, str. 2; SI ZAL LJU 31/9, t. e. 104. a. e. 210, Zapisnik 2. redne seje ObLO Ig, 6. 3. 1954, str. 2.

Gledališka igra v kinodvorani na Igu (arhiv družine Piškurič).

dramska sekcija, pevski zbor in knjižnica.²⁵³ Knjižnica je imela 460 knjig.²⁵⁴ Ljudi so spodbujali, naj se naročajo na Prešernovo knjižnico, a zanimanja ni bilo veliko. Predvsem v krajih, »kjer imajo močan vpliv duhovniki«, je bilo več naročnikov na Mohorjevo družbo, od tega na Igu in v njegovi okolici 163, ter na razne verske časopise.²⁵⁵ Ljudska univerza je do konca desetletja prirejala različna predavanja, pri čemer so poročali, da je imela na Igu tradicijo in da ji je uspelo vključiti večje število ljudi.²⁵⁶ Ob koncu petdesetih in v začetku šestdesetih let je tudi kino deloval pod okriljem kulturno umetniškega društva. Kinopredstave so postale glavna dejavnost društva, ki je v šolskem letu 1959/60 uprizorilo le eno igro, v naslednjem letu pa dramska sekcija ni več delovala.²⁵⁷

V kinodvorani so občasno potekale tudi proslave ob državnih praznikih.²⁵⁸

Na Igu je bilo priljubljeno tudi petje. Prvi zbor po vojni je bil ustanovljen leta 1950, nastopal je na proslavah in samostojnih koncertih, a je deloval le nekaj let. Leta 1957 je bil ustanovljen mešani zbor, ki prav tako ni prepeval dolgo, leta 1959 pa mu je sledil še moški zbor. Na začetku ga je vodil Anton Glavan, učitelj na osnovni šoli Ig. Po treh letih se je zbor preoblikoval v oktet, Glavan je postal eden od pevcev, vodenje pa je prevzela Ileana de Fabrizio, učiteljica glasbe na izžanski šoli.²⁵⁹

Ig je bil vedno poznan po svojem gasilskem društvu, ki je bilo ustanovljeno leta 1883. Leta 1953 je kupilo prvo motorno brizgalno, leta 1955 pa še sodobno prikolico za prevoz gasilskega orodja. Leta 1953 je bila na Igu ustanovljena ženska desetina s 23 gasilkami.²⁶⁰ Društvo je ponovno bolj zaživelo med letoma 1959 in 1961, ko so člani imeli redne vaje in so uspešno sodelovali pri nekaterih požarih.²⁶¹ Člani in drugi vaščani so pri gradnjah in nakupih opreme vedno pomagali s prostovoljnimi delom in prispevki,

²⁵³ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 16-17; SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 5. seje občinskega komiteja, 29. 2. 1956, Poročilo o kulturno prosvetnem delu Občine Rudnik, str. 1.

²⁵⁴ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 5. seje občinskega komiteja, 29. 2. 1956, Poročilo o kulturno prosvetnem delu Občine Rudnik, str. 2.

²⁵⁵ Prav tam, str. 3.

²⁵⁶ SI ZAL LJU 31/5, t. e. 228, a. e. 030-1-55, Poročilo o delu občinskega ljudskega odbora Ig za l. 1954, str. 16-17; SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 76; SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 5. seje občinskega komiteja, 29. 2. 1956, Poročilo o kulturno prosvetnem delu Občine Rudnik, str. 2.

²⁵⁷ SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 76, 79.

²⁵⁸ SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik sestanka organizacije Z. K. – Ig, 21. 4. 1960.

²⁵⁹ Jere Grmek, Društva in klubi, str. 216.

²⁶⁰ Prav tam, str. 210-211; Bukovec, 130. obletnica ustanovitve, str. 21.

²⁶¹ SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 76, 79.

Ob prevzemu motorne brizgalne na Vrhniki, 1953 (arhiv družine Piškurič).

društvo pa je redno prirejalo gasilske veselice in tekmovaljanja.²⁶²

Prav tako je bilo močno razvito športno življenje. Na Igu je že leta 1956 delovala sekcija telovadnega društva Partizan.²⁶³ Leta 1959 jo je vodil učitelj Glavan. Osnovni so sekciji za odbojko in rokomet, medtem ko za orodno telovadbo in atletiko ni bilo ne zanimanja ne vaditeljev.²⁶⁴ Po enem letu je odbojcarska sekcija propadla, medtem ko je rokomet ostal zelo priljubljen.²⁶⁵ Še dejavnejša je bila strelska družina, ki si je z udarniškim delom in različnimi akcijami gradila svoj dom. Strelski dom je bil zgrajen leta 1960 na ruševinah nekdanje italijanske postojanke.²⁶⁶

Od ostalih društev so delovali še čebelarji v okviru Čebelarke družine Ig, ki se je z družinama iz Iške vasi in Tomišlja okoli leta 1960 združila v Čebelarsko

društvo Ig.²⁶⁷ Lovska družina Ig je bila ustanovljena že leta 1946, vanjo so bili vključeni tako domačini kot Ljubljančani.²⁶⁸ Mladinska organizacija na političnem področju ni delovala. Mladi so bili večinoma vključeni v športne aktivnosti ali v podjetja, ker so bili zaposleni.²⁶⁹ Leta 1953 je začelo delovati društvo upokojencev, ki je ob ustanovitvi štelo okoli 35 članov. Nastalo je na pobudo upokojenih železničarskih delavcev.²⁷⁰

Zaključek

Kljub temu da ohranjeni arhivski viri omogočajo omejen vpogled v celosten razvoj kraja, iz opisanega vidimo, da se je življenje prebivalcev počasi ustalilo v tirnicah, ki jih je začrtala povojna ureditev. Družbeni in gospodarski odnosi so bili vzpostavljeni v prvih povojnih letih, v tem pogledu obravnavano obdobje ni prineslo večjih sprememb in življenje je v novih razmerah steklo brez večjih pretresov. Živahno pa je bilo dogajanje na upravno-političnem področju. Kraj je bil najprej središče samostojne občine, na koncu pa vključen v občino Ljubljana Vič-Rudnik. Prav

²⁶² Jere Grmek, Društva in klubi, str. 211–212; Jenko, *Kronika Iga*, str. 71.

²⁶³ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 2, Zapisnik 5. seje občinskega komiteja, 29. 2. 1956; Poročilo o kulturno prosvetnem delu Občine Rudnik, str. 1.

²⁶⁴ Jere Grmek, Društva in klubi, str. 227; SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 76; SI ZAL LJU 78, t. e. 1, Zapisnik 10. ločene seje občinskega zbora in zbora proizvajalcev ObLO Ljubljana Rudnik, 11. 10. 1958, Poročilo o delu Sveta za prosveto in kulturo, str. 5.

²⁶⁵ Jere Grmek, Društva in klubi, str. 227.

²⁶⁶ Prav tam, str. 226–227; SI ZAL LJU 460, t. e. 1, Šolska kronika, str. 76–79; SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Zapisnik sestanka organizacije Z. K. – Ig, 21. 4. 1960; Poročilo sekretarja osnovne organizacije ZKS terena Ig, 27. 10. 1960, str. 10.

²⁶⁷ Jere Grmek, Društva in klubi, str. 207.

²⁶⁸ Prav tam, str. 218–219.

²⁶⁹ SI ZAL LJU 694, t. e. 1, a. e. 3, Zapisnik 2. seje sekretariata občinskega komiteja ZKS, 26. 1. 1956, str. 1; SI ZAL LJU 694, t. e. 2, a. e. 12, Poročilo sekretarja osnovne organizacije ZKS terena Ig, 27. 10. 1960, str. 10.

²⁷⁰ Jere Grmek, Društva in klubi, str. 208.

upravno-politične spremembe so občutneje vplivale na njegove razvojne možnosti.

Bližina glavnega mesta ni pripomogla, da bi se kraj hitreje razvijal. Tako gospodarski razvoj kot razvoj infrastrukture kažeta velike zaostanke v primerjavi z mestom in njegovimi urbaniziranimi predmetstji. Gospodarski razvoj, ki je bil po vojni načrtan z ustanovitvijo raznih krajevnih podjetij, ni imel pričakovanega uspeha. Podjetja so se v petdesetih letih pogosto borila z nizko storilnostjo, slabimi pogoji za delovanje in razvoj ter s pomanjkanjem surovin, ki je bilo značilno za prvo polovico desetletja. V začetku obravnavanega obdobja so bili prebivalci še v veliki meri vezani na kmetijstvo, na prelomu desetletja pa se je njihova struktura zaradi procesa deagrarizacije začela počasi spreminjati. Povečevalo se je število zaposlenih v nekmetijskih dejavnostih, s tem pa so prišle spremembe v načinu življenja in standardu. A marsikdo je ohranil svoj košček zemlje in ga obdeloval v prostem času.

Življenje ljudi je ostajalo razmeroma skromno vsaj do sredine petdesetih let, pa tudi kasneje je modernizacija razmeroma počasi prihajala v kraj. Lokalna oblast se je trudila z razvojem kraja in njegove infrastrukture, a najpogostejša ovira so bila skromna finančna sredstva, zato so projekti napredovali počasi. Največji investicijski podvig je bila obnova stare šolske stavbe, ob prelomu v novo desetletje pa so se začeli pripravljati na gradnjo nove. Ostala infrastruktura se je razvijala z majhnimi koraki. Vedno znova je zmanjkalo sredstev za modernizacijo vodovoda, ki je ostala največja neuresničena želja prebivalcev. Ob priključitvi k občini Ljubljana Rudnik se je odločanje o razvojnih projektih bolj kot prej premaknilo v Ljubljano, že tako skromna sredstva pa so se delila na mnogo večje območje, kar je dodatno upočasnilo razvoj infrastrukture. Zato je bilo toliko bolj pomembno sodelovanje s prebivalci, ki so pri razvoju infrastrukture pomagali tako z delom kot z denarnimi prispevki.

Samoiniciativnost se je kazala tudi na drugih področjih. Skromno življenje ljudi ni oviralo pri razvijanju pestrega družabnega življenja. Kultura, šport in razna društva so se vztrajno razvijali ter skrbeli za živahnejši prosti čas. Ob sicer redkih dokumentiranih primerih pa so ljudje celo pokazali, da se ne strinjajo z načrti oblasti, ki so šli v škodo kraja in njegovega razvoja. Prav tako nova družbena ureditev ni mogla izkoreniniti starega načina življenja, kar je ne nazadnje razvidno iz ohranjanja verskega prepričanja in navad. In kljub željam partije po večjem političnem udejstvovanju med ljudmi ni bilo pretiranega zanimanja zanjo, kot tudi ne za druge družbenopolitične organizacije ali zadruštvo.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

SI AS – Arhiv Republike Slovenije

AS 1267, Republiški upravni organi in zavodi za izvrševanje kazenskih sankcij v Sloveniji, 1945–1980.

SI ZAL – Zgodovinski arhiv Ljubljana

LJU 31, Okrajni ljudski odbor Ljubljana okolica, 1945–1958

LJU 78, Občinski ljudski odbor Ljubljana Rudnik, 1955–1961

LJU 342, Zbirka fotografij

LJU 460, Osnovna šola Ig, 1872–1970

LJU 484, Kmetijsko gospodarska šola Ig, 1952–1959

SI LJU 682, Okrajni komite Zveze komunistov Slovenije Ljubljana okolica, 1945–1954

SI LJU 694, Občinski komite Zveze komunistov Slovenije Ljubljana Rudnik, 1945–1989

ČASOPISI

Glasnik Okrajnega ljudskega odbora Ljubljana-okolica in Mestnega ljudskega odbora Ljubljana, 1954.

TISKANI VIRI

Uradni list FLRJ, št. 22/1953

Uradni list LRS, št. 11/1952; št. 30/1953; št. 24/1955; št. 17/1959; št. 2/1960; št. 3/1961

LITERATURA

Bukovec, Franc idr.: *130. obletnica ustanovitve Prostovoljnega gasilskega društva Ig*. Ljubljana: Salve, 2013.

Čepič, Zdenko in Prinčič, Jože: *Gospodarske spremembe v začetku petdesetih let. Slovenska novejša zgodovina 2: Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992* (ur. Jasna Fischer idr.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005, str. 961–965.

Griesser Pečar, Tamara: *Cerkev na zatožni klopi. Sodni procesi, administrativne kazni, posegi »ljudske oblasti« v Sloveniji od 1943 do 1960*. Ljubljana: Družina, 2005.

Jenko, Barbara: *Kronika Iga 1945–55*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1990 (tipkopis diplomske naloge).

Jere Grmek, Mateja: *Društva in klubi v občini Ig. Krim odmev bo dal. Zbornik občine Ig 2002* (ur. Miha Preinfalk). Ig: Občina Ig, 2002, str. 207–232.

Piškuric, Jelka: Ig v letih 1945–1952: družbene, politične in gospodarske razmere ter življenje v prvih povojnih letih. *Kronika* 67, 2019, št. 2, str. 307–322.

Piškuric, Jelka: Od stare do nove šole na Igu. *Kronika* 66, 2018, št. 2, str. 289–302.

Piškuric, Jelka: Začetki zapora na izžanskem gradu (1946–1956). *Kronika* 68, 2020, št. 2, str. 257–272.

Prinčič, Jože: Nova gospodarska politika in druga petletka 1956–1960. *Slovenska novejša zgodovina 2: Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992* (ur. Jasna Fischer idr.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005, str. 1000–1002.

Prinčič, Jože: Podržavljenje gospodarstva. *Slovenska novejša zgodovina 2: Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992* (ur. Jasna Fischer idr.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005, str. 873–878.

Prinčič, Jože, Čepič, Zdenko: Razvoj gospodarstva do začetka šestdesetih let. *Slovenska novejša zgodovina 2: Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992* (ur. Jasna Fischer idr.). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005, str. 1002–1008.

Vilfan, Sergij (ur.): *Ljubljana: 1945–70*. Ljubljana: Mestni arhiv, 1970.

Župančič, Jože: *Okraj Ljubljana okolica. Upravni, zemljepisni, gospodarski in statistični priručnik*. Ljubljana: samozaložba, 1953.

SPLETNI VIRI

Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:IMG-G3PDEIFR>

Statistični urad Republike Slovenije, *Prebivalstvo in gospodinjstva po popisih 1948, 1953, 1961 in 1971*
https://www.stat.si/publikacije/popisi/1971/1971_3_01.pdf

Župnija Ig, *Zgodovina*
<http://zupnija-ig.rkc.si/zgodovina>

S U M M A R Y

Ig from 1952 to the establishment of the Municipality of Ljubljana Vič–Rudnik

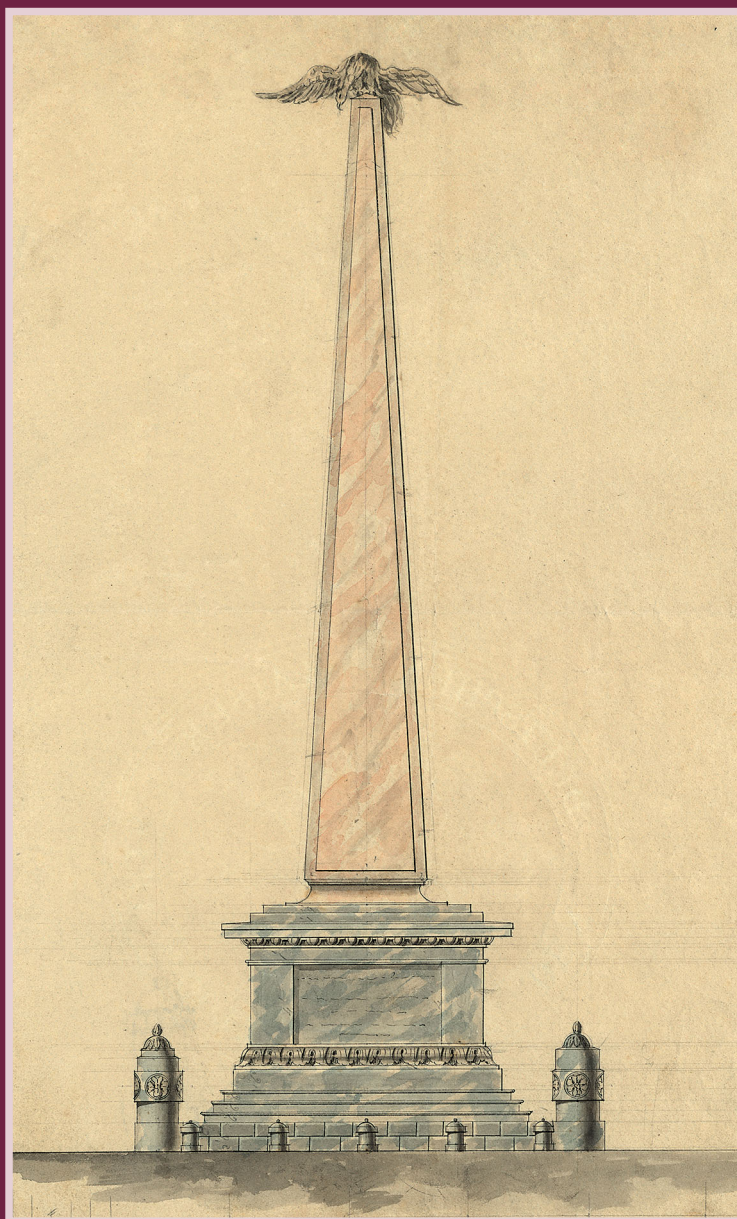
The article discusses the development of the village of Ig between 1952 and 1961. The relatively short period brought about quite a number of administra-

tive changes. The Municipality of Ig, established in 1952, encompassed the former local people's committees of Ig, Iška vas, Tomišelj, Golo–Škrilje, and Želimlje. In terms of size, it was among the largest municipalities in the district of Ljubljana okolica (Ljubljana surroundings). Following the introduction of the communal system, it ceased to exist in June 1955 and was incorporated into the Municipality of Ljubljana Rudnik, which expanded deep into the countryside. In February 1961, the Municipality of Ljubljana Rudnik merged with the Municipality of Vič into a large new Municipality of Ljubljana Vič–Rudnik.

The author first presents the holders of local authority as well as the developments in the administrative-political and economic areas. Ig developed slowly, within the framework of social and economic relations set in the post-war years. The revolutionary government measures from the years immediately after the war were somewhat relaxed. Nonetheless, despite the Communist Party endeavours towards an enhanced political engagement, the population took little interest in it. Initially, agriculture remained the main economic activity, primarily based on land cultivation. Livestock breeding and fruit production were less developed, and a significant part of income was derived from forestry. Until the turn of the century, there was no major interest in organising cooperatives. In terms of industry, Ig had its own metals industry company (Kovinska industrija Ig), which initially produced various kinds of agricultural machinery and subsequently redirected its production to metal packaging. Crafts, especially private workshops, and trade were poorly developed.

The major obstacle to the development of infrastructure was modest funding. The biggest investment was made into the renovation of the old school building, whereas other infrastructure developed in small steps. The chronic shortage of funds crippled the modernisation of the water main, which thus remained the biggest unfulfilled ambition of the local population. On the incorporation of Ig into the Municipality Ljubljana Rudnik, the decisions on development projects were, more than before, made in Ljubljana, and the already modest funds were distributed across a much larger area.

The article also describes the development of education and healthcare, as well as the local everyday life. At first, life was modest and major changes occurred at the turn of the decade, when the structure of the population slowly began to change and the number of employees in non-agrarian sectors increased. Nevertheless, many retained their land plots and cultivated crops in their spare time. People were also active in social activities; culture, sports, and various clubs developed steadily, contributing to a variegated leisure-based sociability.

ISSN 0023-4923 (tiskana izdaja)
ISSN 2670-6865 (spletna izdaja)